

**GAZİ BEDEN EĞİTİMİ
VE SPOR BİLİMLERİ
DERGİSİ**



**GAZİ JOURNAL OF
PHYSICAL EDUCATION
AND SPORTS SCIENCES**

Cilt
Sayı
Ocak

**VII
1
2002**

Volume
Issue
January

İÇİNDEKİLER

**HAREKET VE ANTRENMAN
BİLİMLERİ**

Beden Eğitimi ve Spor Bölümü
Öğrencilerinin Sıvı Tüketimleri ve Diğer
Bölgelerde okuyan Öğrencilerle
Karşılaştırılması

3 - 10

Cengiz ARSLAN
Bekir MENDEŞ

**SPORDA PSİKO-SOSYAL
ALANLAR**

İlköğretim Okullarında Spor Yapan ve
Yapmayan Çocukların Benlik Kavramı
Düzeyleri

11 - 28

Asuman Seda
SARACALOĞLU
S. Rana VAROL
Nalan ARAS

Ankara'daki Üniversitelerde
Okul İçi Spor ve Sosyal Aktivite
Programlarının Kendi Mensupları
Tarafından Değerlendirilmesi

29 - 39

Settar KOÇAK
Ünal KARLI
Deniz KUTLU

**SPOR YÖNETİM
BİLİMLERİ**

Türk Spor Yönetiminde
İnsan Kaynakları Yönetimi
Anlayışı

40 - 55

Semiyha DOLAŞIR
Hakan SUNAY
A. Faik İMAMOĞLU

Türkiye'de Spor Yöneticisi Yetiştiren
Üniversitelerin Lisans Programlarının
Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi

56 - 66

Hakan SUNAY
M. Murat BOZ
Pembe GÜRBÜZ

CONTENTS

**MOVEMENT AND TRAINING
SCIENCES**

The Fluid Consumptions of the Students of
Physical Education and Sport Department
and the Comparing With the rest of Other
Department Students

**PSYCHO-SOCIAL AREAS
IN SPORT**

The Self-Concept of Athletes and
Non-Athletes at the
Secondary Schools

The Evaluation of Campus Recreation
Programs of the Universities in Ankara
By Their Own Students,
Faculty and Staff

**SPORTS MANAGERMENTS
SCIENCES**

Understanding of Human Resources in
Turkish Sport
Management

The Study of Comparative Investigation of
the Licence Programs of the Universities
Which Educate Sport Managers in Turkey

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRENİMİ GÖREN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SIVI TÜKETİMLERİ VE DİĞER BÖLÜMLERDE OKUYAN ÖĞRENCİLERLE KARŞILAŞTIRILMASI*

Cengiz ARSLAN **

Bekir MENDEŞ ***

ÖZET

Fiziksel aktivitenin yoğun olduğu üniversitelerin beden eğitimi ve spor bölümleri ile fiziksel aktivitenin olmadığı diğer muhtelif bölümlerde okuyan öğrencilerinin sıvı tüketim miktarlarında bir farklılık bulunup bulunmadığının incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırma için, Türkiye'nin değişik üniversitelerinin (Fırat Üniv., Çukurova Üniv., 18 Mart Üniv., 19 Mayıs Üniv. ve Kafkas Üniv.) beden eğitimi ve spor bölümleri ile diğer muhtelif bölümlerde okuyan öğrenciler seçilmiştir. 340 beden eğitimi ve spor bölümü öğrencisi (21.02±1.96) ile diğer bölümlerde okuyan 338 öğrenciden (20.80±2.17) oluşan toplam 678 kişilik öğrenci grubuna toplam beş günlük sıvı tüketimlerini belirleyen bir anket formu uygulanmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi 0,05 ve 0.01 olarak seçilmiştir. Tüketilen sıvılar bakımından, beden eğitimi bölümleri ile diğer bölümler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu tespit edildi. ($P<0.001$). Hem beden eğitimi ve spor bölümlerinde ve hem de diğer bölümlerde günlük en fazla tüketilen sıvının su (% 45.93 oranında 4.58±1.15 bardak veya 916±17.7 cc) olduğu belirlendi. Ayrıca genel olarak bakıldığı zaman, hafta içinde ve hafta sonunda beden eğitimi ve spor bölümlerinde okuyan öğrencilerin tükettikleri toplam sıvının (10.75±0.36 bardak veya 2151±71.9 cc), diğer farklı bölümlerdeki öğrencilere (9.23±0.32 bardak veya 1851±63.3 cc) oranla daha fazla olduğu tespit edildi. Araştırmanın Mart-Nisan (1999) aylarını içine alan mevsim olarak baharda yapılmış olması da hava şartlarına bağlı olarak günlük su tüketim oranlarını etkileyen bir başka faktördür. Bu araştırma sonucu, beden eğitimi ve spor bölümleri ile diğer bölümlerde okuyan öğrencilerin bilinçli olarak sıvı tüketmediklerini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden eğitimi, Öğrenci, Sıvı tüketimi

* 3. Uluslararası Akdeniz Spor Bilimleri Kongresinde (2-4 Kasım Akdeniz Üniversitesi, ANTALYA-2001) Poster Bildiri Olarak Sunulmuştur.

** Fırat Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ELAZIĞ

*** Gaziantep Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, GAZİANTEP

THE FLUID CONSUMPTIONS OF THE STUDENTS OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT DEPARTMENT AND THE COMPARING WITH THE REST OF OTHER DEPARTMENT STUDENTS.

SUMMARY

The aim of this research is to find out the differences between the fluid consumption of the students, of the department physical education and sport, who suffer too much physical activity in comparing with the rest of other department students. For this purposes; students from different Turkey universities (Firat University, Çukurova University, 18 Mart university, 19 Mayıs university and Kafkas University) were selected as subject. Among them 340 was attending to the physical education and sports department (21.02±1.96) and 338 was attending to the other department (20.80±2.17). Total of 678 questionnaire were given to the students which consisted 8 different question. Moreover another inquiry which asking the total liquid consumption on five days (three days in week and two days during the weekends) was also applied, the data which represents the liquid consumption were analyzed with variance analysis and SSPS 9.01 statistics program. Statistical value were selected also 0.05 and 0.01. In point of fluid consumption a statistical differences was found between the students of physical educations and sport department and the rest of others (P<0.001). Either at the department of physical education and sport or other department, the prevalent fluid was found as watcher with (45.93 % 4.581.15 glass and/or 9.1617.7 cc). Or the other hand, from the point of general view, the total fluid that consumed by the students of physical education and sport department either in week or at the weekends (10.750.36 glass and/or 215171.9 cc) were much more than the rest of other students (9.230.328 glass and/or 185163.3 cc). Since the research was performed during March-April (1999) period the water consumption might be effected from weather conditions. This data indicated that the students who attending either to physical education and sport and the other departments were not informed in case of fluid consumption.

Key Words: Physical education, Students, Fluid consumptions.

GİRİŞ VE AMAÇ

Sağlıklı yaşam için beslenme ve sporun önemi çok önceden beri bilinmektedir. Hipokrat M.Ö. 480'de sağlıklı yaşamın temel ilkesini şöyle açıklamıştır. "Sağlıklı yaşam, bireyin beden yapısı (kalıtım) ve çeşitli besinlerin etkilerinin bilinmesini gerektirir, ancak beslenme tek başına sağlıklı yaşam için yeterli değildir, egzersizde yapılmalıdır"⁽¹⁾.

Sağlıklı yaşam için yapılan sporlar, yarışma sporları gibi olmasa bile, beslenme bu programlarında önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Çünkü yapılan araştırmalar göstermiştir ki vücuttaki sıvı eksikliği belli bir düzeyin altına düşünce (su eksikliğinin vücut ağırlığının % 1-2'sini geçmemesine özen gösterilmeli) sporcunun performansında düşüş ortaya çıkabilmektedir.

Beslenme uzmanı (diyetisyen) ve antrenör işbirliği ile hazırlanan uygun antrenman programı ve iyi düzenlenmiş bir diyet performansını artırılmasında temel hedeflerdir. Yapılan bir araştırmada herhangi bir spor dalında başarıya ulaşmada, sporcunun öğün sayısının ve alacağı yeterli sıvı miktarının önemli olduğu belirtilmiştir⁽¹⁸⁾.

Sağlıklı ve uygun bir diyet düzenlemek, besin öğelerinin çeşit ve miktar olarak doğru seçimini gerektirir. Yiyecek ve içecekler farklı miktarlarda çeşitli besin öğeleri içerirler. Sporcu performansının artırılması, beslenme ve buna bağlı olarak sıvı alımında büyük önem taşımaktadır. Vücuda alınan su (sıvı) içerisinde bulundurduğu maddelerden dolayı, besin öğelerinin sindirimi, emilimi, taşınma, vücut ısısının denetimi, eklemelerin kayganlığı, artık ve zararlı maddelerin atılmasında büyük bir rol oynamaktadır.

Bu araştırmada, spor aktivitelerinin yoğun olduğu beden eğitimi ve spor bölümlerinde okuyan öğrenciler ile yoğun aktivite içerisinde olmayan farklı bölümlerde okuyan üniversite öğrencilerinin sıvı tüketim miktarlarının incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma için; Mart-Nisan (1999) aylarında Türkiye'nin değişik Üniversitelerinde okuyan 340 beden eğitimi ve spor bölümü, 338 diğer farklı bölüm öğrencisi olmak üzere toplam 678 öğrenci seçilmiştir. Bu öğrenciler Fırat Üniversitesi, 18 Mart Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, 19 Mayıs Üniversitesi ve Kafkas Üniversitesinde okuyan öğrencilerden oluşmaktadır. Hazırlanan anket formları, adı geçen üniversitelere gidilerek tesadüfi yöntemle öğrencilere dağıtılmış, öğrencilerin üç hafta içi gün, iki de hafta sonu gün olmak üzere, toplam beş günlük sıvı tüketimleri belirlenmiş, cevaplar anket dağıtıldıktan beş gün sonra toplanmıştır.

Anket sonuçları; Aritmetik Ortalama (\bar{X}), Standart Sapma (Sd) ve Varyans Analizi tekniği ile değerlendirilmiş, söz konusu değerlendirme ve karşılaştırmaların yapılmasında SSPS 10.0 İstatistik Paket Programı kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi 0, 05 ve 0.001 olarak seçilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1: Araştırma İçin Seçilen Beden Eğitimi ve Spor Bölümleri İle Diğer Bölümlerde Okuyan Öğrencilerin Sıvı Tüketimlerinin Karşılaştırılması

BÖLÜMLER		Hafta İçi 1 Günlük (cc)	Hafta İçi 1 Günlük (Bardak)	Hafta Sonu 1 Günlük (cc)	Hafta Sonu 1 Günlük (Bardak)	Toplam 1 Günlük (cc)	Toplam 1 Günlük (Bardak)
Beden Eğitimi ve Spor Böl. N=340	\bar{X}	2130	10.65	2182	10.91	2151	10.75
	Sd	±92.9	±0.46	±20.79	±0.10	±71.9	±0.36
Diğer Bölümler N=338	\bar{X}	1869	9.34	1823	9.11	1851	9.25
	Sd	±78.9	±0.39	±32.2	±0.16	±63.3	±0.32
GENEL TOPLAM N=678	\bar{X}	2000	10.00	2004	10.02	2001	10.00
	Sd	±85.2	±0.43	±48.8	±0.24	±60.6	±2.26

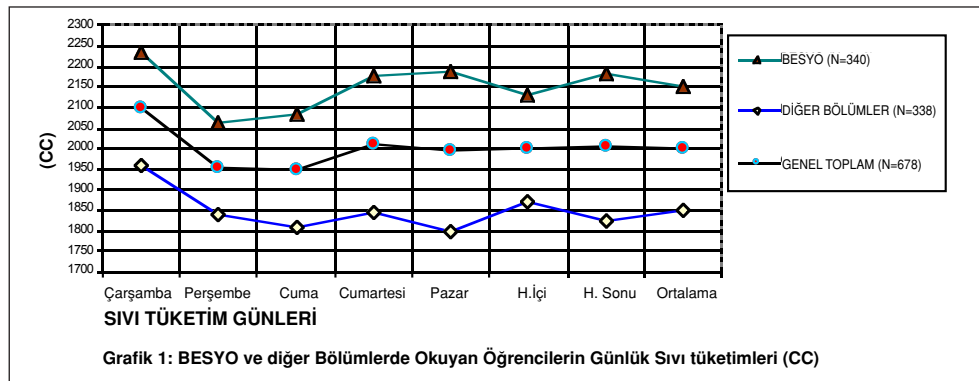
P<0.001 Düzeyinde anlamlı

Tablo 1' de görüldüğü gibi; yapılan istatistik sonuçlarına göre; beden eğitimi ve spor bölümleri ile diğer bölümler arasında önemli bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($P<0.001$). Beden eğitimi ve spor bölümlerinde hem hafta içinde (beden eğitimi ve spor bölümleri 10.65 ± 0.46 bardak, Diğer Bölümler 9.34 ± 0.39 bardak) hem de hafta sonunda (beden eğitimi ve spor bölümleri 10.91 ± 0.10 bardak, diğer bölümler 9.11 ± 0.16 bardak) diğer bölümlerden daha fazla sıvı tükettikleri görülürken, 5 günlük sıvı tüketimleri sonunda ise beden eğitimi ve spor bölümlerinde toplam 1 günlük 10.75 ± 0.36 bardak sıvı tüketilirken, diğer bölümlerde 9.25 ± 0.32 bardak sıvı tüketildiği görülmektedir.

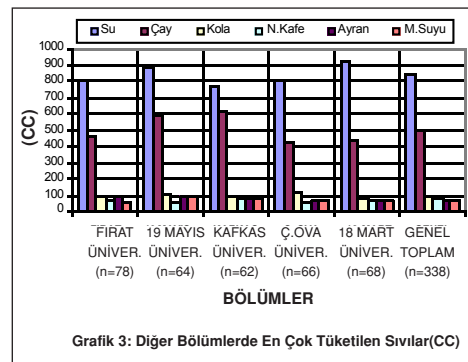
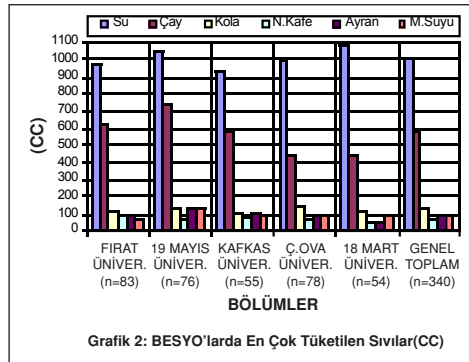
Tablo 2 : Araştırmaya Katılan Üniversitelerin BESYO ve Diğer Bölümlerinde Okuyan Öğrencilerin Ortalama En Fazla Tükettikleri Sıvılarla İlgili Bilgilerin Karşılaştırılması

SIVILAR (cc)	BESYO'lar (n=340)				DİĞER BÖLÜMLER (n=338)				GENEL TOPLAM (N=678)			
	%	H.İçi Günlük (x ± sd)	H.Sonu Günlük (x ± sd)	Orta. Günlük (x ± sd)	%	H.İçi Günlük (x ± sd)	H.Sonu Günlük (x ± sd)	Orta. Günlük (x ± sd)	%	H.İçi Günlük (x ± sd)	H.Sonu Günlük (x ± sd)	Orta. Günlük (x ± sd)
Su	46,61	990±18,8	1021±0,8	1002±21,67	45,14	842±21,3	826±7,5	836±17,8	45,93	916±17,5	924±3,3	919±13,2
Çay	26,74	576±26,8	574±0,4	575±18,95	27,17	503±2,1	503±28,9	503±14,5	26,94	539±14,4	539±14,6	539±12,6
Meşrubat	5,68	123±25,0	121±2,5	122±17,78	5,22	99±11,85	94±8,8	97±9,8	5,47	111±15,8	108±5,6	109±11,7
Ayran	4,60	95±8,7	104±2,1	99±7,97	4,15	80±21,3	72±0,8	77±15,6	4,39	88±12,6	88±0,6	88±8,9
M.Suyu	4,26	91±5,3	93±2,08	92±4,02	3,77	76±14,3	60±0,4	70±13,5	4,04	84±9,8	76±1,2	81±8,0
N.Kafe	3,36	73±4,7	72±2,50	72±3,6	3,47	67±9,2	59±10,4	64±16,3	3,41	70±5,4	66±7,3	68±5,8
Salep	2,14	43±8,2	51±0,83	46±7,1	2,94	54±6,3	55±12,1	54±8,7	2,51	48±4,7	53±5,2	50±4,9
Soda	2,08	46±2,9	43±5,41	45±3,7	1,86	39±2,0	28±9,6	34±5,1	1,98	42±4,9	36±6,5	40±13,9
Kahve	1,71	38±7,7	34±0,42	37±5,8	1,80	38±7,1	25±0,4	33±7,6	1,75	38±2,6	30±2,5	35±4,2
Bira	1,65	26±2,1	49±2,50	35±12,4	3,47	54±10,8	80±2,5	64±10,5	2,49	40±9,2	64±1,4	50±8,0
Salgam	1,17	29±7,2	20±1,25	25±7,1	1,01	18±4,1	20±0,01	19±3,2	1,09	24±1,6	20±0,6	22±2,1
TOPLAM	100	2130±92,9	2182±20,79	2151±71,9	100	1869±78,9	1823±32,2	1851±63,3	100	2000±85,2	2004±48,8	2001±60,6

Not: Tablodaki sıvılar sadece içilen sıvılardan oluşmaktadır. Günlük alınan katı besinlerin içindeki sıvılar eklenmemiştir. ($P<0,001$)



Genel olarak beş günlük sıvı tüketimlerine bakıldığı zaman, hem hafta içinde hem de hafta sonunda olduğu gibi en fazla tüketilen sıvının Su (% 45.96) ve Çay (% 27.05) olduğu görülmüşken, en az tüketilen sıvıların ise Şalgam (% 1.22), Kahve (% 2.00) ve Soda (% 2.13) olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2, Grafik 1,2,3).



TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan bu araştırmaya 340 (% 50.1)' i beden eğitimi bölümlerinde, 338 (% 49.9)' i de diğer farklı bölümlerde olmak üzere toplam 678 kişi katılmıştır. Öğrencilerin yaşları beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin 21.02±1.96 ile diğer bölümlerde okuyan 338 öğrencilerin ise 20.80±2.17 olarak tespit edilmiştir. Deneklerin 220 (% 32.4)' si amatör bir spor kulübünde lisanslı sporcu olduklarını belirtmiş, 256 (% 37.7)' sı kendi sağlıkları için spor yaptıklarını, 115'i (% 16.9)' ise herhangi bir sportif aktivitede bulunmadıklarını belirtmişlerdir. Deneklerin 398 (% 58.7)' i sıvı tüketiminin sadece günlük sıvı kayıplarını karşıladıklarını belirtirken 144 (% 21.2)' ü bilinçli sıvı tüketmediklerini, yine 23 (% 3.4)' ü de susuzluklarını giderdiklerini belirtmişlerdir.

Ersoy (1995) tarafından yapılan bir araştırmada, "eğer günde 2000 kalori harcıyorsanız 10 bardak su içiniz" kuralının geçerli olduğunu ve harcanan her 1000 kalori için yaklaşık 1 litre suya (4-5 su bardağı) ihtiyaç olduğunu bildirmektedir⁽⁶⁾. Ağırbaş (1995)' in vücuttaki su kaybının % 1-5 arasında olması halinde susuzluk, yorgunluk, iştahsızlık, kalp atımında artma ve deride kızarma olacağını, % 6-10 arasındaki su kaybıyla baş ağrısı, soluk alma güçlüğü ve kan yoğunluğunda artma olacağını, % 11-20 arasında su kaybıyla ise; krampların, yutkunma zorluklarının, dilin şişmesi, görme bozukluğu, duyma zorluğu ve ateşin meydana geleceğini belirtmesi, suyun insan organizması için önemini yanı sıra, spor yapan insanlar için bu önemin daha fazla olduğunu göstermektedir⁽¹⁾.

Literatürde de sporcular için şüphesiz en önemli ve en fazla tüketilen sıvıların başında suyun geldiği ve vücut ağırlığının yaklaşık % 50-70' ini suyun oluşturduğu bildirilmektedir^(21,16,9,19). Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir başka çalışmada da sporcuların en fazla tükettikleri

sıvının su olduğu gözlenmiştir⁽¹⁷⁾. Basketbolcular üzerinde yapılan bir çalışmada (1988), antrenman sırasında ve maçtan önce en fazla tüketilen sıvının su olduğu⁽⁹⁾ ve yine Eroğlu'nun (1995) yaptığı bir başka çalışmada günlük yaşantımızda ve fiziksel aktivitede oksijenin yanında tükettiğimiz en önemli maddenin su olduğu ve suyun yaşam için mutlaka gerekli olduğu belirtilmektedir⁽⁶⁾. Literatür bilgileri de araştırmamızda suyun fazla tüketilmiş olmasını destekler mahiyettedir (Tablo 2, Grafik 1,2,3).

Hem beden eğitimi ve spor bölümlerinde ve hem de diğer bölümlerde günlük en fazla tüketilen sıvının su (% 45.93 oranında 4.58 ± 1.15 bardak veya 916 ± 17.7 cc) olduğu belirlenmiştir. Ayrıca genel olarak bakıldığında zaman, hafta içinde ve hafta sonunda beden eğitimi ve spor bölümlerinde okuyan öğrencilerin tükettikleri toplam sıvının diğer farklı bölümlerdeki öğrencilere oranla daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Tablo-1,2). Beden eğitimi ve spor bölümlerinde okuyan öğrencilerin diğer bölümlerde okuyan öğrencilerin sıvı tüketimleri sonucunda istatistiksel açıdan önemli bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($P < 0.001$). Beden eğitimi ve spor bölümlerinde okuyan öğrencilerin günlük fiziksel aktiviteleri diğer bölümlerde okuyan öğrencilere göre daha fazla olduğu için, günlük olarak vücuttan atıkları ve vücuda aldıkları sıvı miktarı da o kadar fazla olmaktadır. Genellikle yapılan bütün bilimsel çalışmalarda, egzersiz yapan kişilerin daha fazla sıvıya ihtiyaçları olduğu temelde ortak bir nokta olarak bildirilmektedir^(2,4,6,15,22).

Günlük olarak tüketilen 4.58 ± 1.15 bardak veya 916 ± 17.7 cc suyun yeterli olmadığı ve günlük sadece su tüketiminin 8-10 bardak veya 1600-2000 cc olarak alınmasının optimal bir sağlık açısından gerekli olduğu literatürde^(1,2,6,8,9,14,16,18,19,21,22) yer almasına rağmen, bu araştırma elde edilen günlük su tüketimi bakımından beden eğitimi ve spor bölümleri ile diğer bölümlerde okuyan öğrencilerin bilinçli olarak sıvı tüketmediklerini göstermektedir. Bu arada araştırmanın Mart-Nisan (1999) aylarını içine alan mevsim olarak baharda yapılmış olması da, hava şartlarına bağlı olarak günlük sıvı tüketim oranlarını etkileyen bir başka faktördür.

Bilimsel çalışmalardan bildirildiğine göre, spor yapan bir kişinin günde 2500 mlt. İle 2700 mlt. sıvı tüketmesi gerekmektedir^(4,5,7,10). Spor yapmayanlarda normalde 2500 cc kadar su tüketimi günlük ihtiyacı karşılamaktadır. Vücutta meydana gelen günlük su kaybının da yaklaşık 2500 cc civarında olduğu ileri sürülmektedir⁽¹²⁾. Sulu veya katı besinler içinde alınan suyun günlük katkısı normalde 2100 mlt.' dir. Karbonhidratların vücutta oksidasyonu sonucu sentezlenen su ile günde 200 mlt. kadar su ilave edilir. Böylece günlük alınan su miktarı 2300 mlt. civarındadır⁽¹¹⁾.

Çalışmamızda elde ettiğimiz sonuçlara göre, sportif aktivitede bulunan deneklerimizin hepsinin elit sporcular olmaması ve bilimsel olarak sıvı tüketimi hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olmamalarına rağmen, hem hafta içinde hem de hafta sonunda toplam günlük içeceklerden tükettikleri günlük toplam sıvı miktarının 10 bardak veya 2000 cc civarında olduğu gözlenmektedir (Tablo 1-2). Bu miktarın literatürlerde belirtilen, günlük 2500 cc. ile 2700 cc'ye kadar sıvı alınması kuralından da uzak görünmektedir.

Hafta içinde ve hafta sonunda tüketilen diğer sıvılara genel olarak bakıldığı zaman, bütün sıvıların beden eğitimi ve spor bölümlerinde daha fazla tüketildiği ve en fazla tüketilen sıvıların başında su, çay, kola ayran ve meyve suyu olduğu görülmektedir (Tablo 1). Konu ile ilgili olarak, Sürücüoğlu (1996) ve arkadaşları yüzücülerin beslenme alışkanlıklarını araştırırken, içecek olarak en fazla meyve suyu ve meşrubatın tüketildiğini bulmuşlardır⁽²⁰⁾. Yine buna benzer olarak, Yamato ve ark. (1990), spor yapan çocuklar üzerinde gerçekleştirdikleri başka bir çalışmada da spor içeceği olarak meyve suyu tüketiminin fazla olduğu sonucunu elde etmişlerdir⁽²³⁾.

Araştırmamızda, yapılan beş günlük sıvı içeceklerin değerlendirilmesi sonucunda en az tüketilen sıvılardan birisinin de bira tüketimi olduğu göze çarpmıştır (Tablo 1). Basketbolcular üzerinde yapılan bir çalışmada, bira tüketiminin yok denebilecek kadar az olması, bulduğumuz sonuçlarla benzerlik göstermektedir⁽⁴⁾. Öte yandan atletler üzerinde yapılan başka bir çalışmada da yine buna benzer olarak alkol derecesi düşük bira içildiği saptanmıştır⁽¹³⁾. Araştırmamızda alkollü sıvıların az tüketilmiş olması, herkes tarafından alkolün sporcuya olumsuz etkisinin biliniyor olmasından kaynaklanmış olmalıdır.

Sonuç olarak; araştırmamızda elde edilen bulgulara göre BESYO öğrencilerinin ortalama günlük 1002±21.67 cc ve diğer farklı bölüm öğrencilerinin 836±17.8 cc su içtikleri bulunmuştur (Tablo 2). Bu sonuca göre araştırmaya katılan tüm öğrencilerin yetersiz su tükettikleri kanısına varılmıştır.

KAYNAKLAR

- 1- Ağırbaş, İ. "Terlemeden Başarıya Ulaşılmaz". Atletizm Bil. ve Tek. Dergisi, Cilt:2, sayı : 18, 1995, s : 26.
- 2- Akgün, N. Egzersiz Fizyolojisi, Ege Üniversitesi. Bornova – İzmir 1986, s:289
- 3- Beyhan, Y. Ersoy, G., "Basketbolcuların Beslenme Bilgi, Tutum ve Alışkanlıkları", Spor Hekimliği Dergisi 23 (3), 1988, 88-89.
- 4- Clark, N., "İçeceklerle İlgili Gerçekler". Spor ve Tıp, 1:8, 1993.
- 5- Eroğlu, İ., "Uzun Süreli Performans ve Sıvı Kullanımının Performansa Etkisi". Atletizm Bilim ve Teknoloji Dergisi, sayı : 26, 1997, s : 36.
- 6- Ersoy, G., "Sporcu İçeceklerinin Özellikleri", Atletizm Bilim ve Teknoloji Dergisi. Cilt:1, Sayı : 9, 1993, s:19.
- 7- Ersoy, G., "Sporcu Performansını Artırmaya Yönelik Beslenme Uygulamaları", Spor Hekimliği Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 2, 1991, s:70.
- 8- Ersoy, G.K. Spor ve Beslenme. Ankara 1986, s : 35

- 9- Ersoy, G., "Sporcu Beslenmesi", III. Milli Beden Eğitimi ve Spor Kongresi, Konya, 1990, s:17-18.
- 10- Futbol Eğitimi, Türkiye Futbol Federasyonu Yayını Sayı: 2, 1996, s:13.
- 11- Guyton ve Hall, Textbook of Medical Physiology, (1996).
- 12- Güneş, Z. Spor ve Beslenme: Antrenör ve Sporcu El Kitabı. Ankara, 1998.
- 13- Kasap, G. Yücesan, S., "Kısa ve Orta Mesafe Koşucularının Beslenme Bilgi Alışkanlıkları", Spor Hekimliği Dergisi 18 (4), 1983, s:172.
- 14- Kleiner, M.S., "Ek Besinlere Bir Bakış", Spor ve Tıp Dergisi. Yıl:3, Sayı:6, s:7.
- 15- Maughan-RJ: Noakes-TD. Fluid replacement and exercise stress. A brief review of studies on fluid replacement and some guidelines for the athlete. Sports-Med. 1991, 12(1): 16-31.
- 16- Nutrition for Physical Fitness and Athletic Performance for Adults: Technical Support Paper, Journal of the American Dietetic Association, 87, 1987.
- 17- Pekcan, G. Bilir, A.İ., "Üniversitede Öğrenim Gören Lisanslı Sporcuların Beslenme Bilgi Düzeylerinin Saptanması", Spor Hekimliği Dergisi, 22 (1), 20.
- 18- Sağlam, F., "Futbolcuların Beslenme Alışkanlıkları", Spor Bilimleri Dergisi, Cilt:4. Sayı:2, 1993, s:34.
- 19- Sorvari, R., Effect of Various Sport Drink Modifications on Dental Caries and Erosion in Rats With
- 20- Sürücüoğlu, M.S. Özçelik, A.Ö. Çakıroğlu, F.P. Yüzücülerin Beslenme Alışkanlıkları ve Bilgi Düzeyleri. Performans Dergisi. Cilt:2, Sayı:1, 1996, s:11-15.
- 21- Williams M.H.: Nutritional Ergogenic Aids and Athletic Performance, Nutrition Today, Jan/Feb. 7, 1989.
- 22- Wootton, S., "Nutrition for Sport", Oxford: Simon & Schuster Sports Pages Press. 4. Baskı, 1990.
- 23- Yamato-M, Amano-H, Miura-K, Nagasaka-N. An Investigation Into the Actual Condition of the Sports Drink Intake on Children. Shoni-Shikagaku-Zasshi. 1990, 28 (2), 381- 90.

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA SPOR YAPAN VE YAPMAYAN ÇOCUKLARIN BENLİK KAVRAMI DÜZEYLERİ

Asuman Seda SARACALOĞLU *

S. Rana VAROL **

Nalan ARAS **

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, spor yapan ve yapmayan ilköğretim ikinci devre öğrencilerinin benlik kavramlarının karşılaştırılması ve spor deneyimi ile spor branşının deneklerin benlik kavramı üzerine etkisini incelemektir. Araştırmanın örnekleminde toplam 237 öğrenci yer almaktadır. Katılımcıların % 52.74 (n=125)'ü spor yapan, % 47.26 (n=112)'sı da spor yapmayan çocuklardan oluşmaktadır. Araştırmada; güvenilirlik katsayısı .88 olan Piers-Harris Öz-Kavramı Ölçeği ile 15 sorudan oluşan kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Araştırma verilerine, varyans analizi, t, Scheffe testleri yapılmış ve önem düzeyi .05 olarak alınmıştır. Araştırmada ilköğretim okulu çocuklarının benlik kavramı düzeyleri öğrenim gördükleri okul, cinsiyet, yaş, anne-baba eğitimi, anne-baba mesleği, kardeş sayısı ve serbest zaman etkinlikleri gibi değişkenlere göre değişmemekte, buna karşın aile geliri açısından farklılaşmaktadır. Ayrıca benlik kavramı; spor yapma durumu, spor branşı, spor deneyimi, yarışmalara katılma durumu ve ailede spor yapan bireylerin bulunma durumuna göre de istatistiksel olarak bir değişim göstermemektedir. Ancak benlik kavramı ile aile geliri; spor deneyimi ile yaş ve aile geliri arasında da olumlu bir ilişki olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak; spor yapan çocukların benlik kavramı puanları, görece olarak daha yüksek bulunmakla birlikte, sporun ve spor deneyiminin öğrencilerin benlik kavramını etkilemediği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Benlik kavramı, İlköğretim öğrencileri, Spor, Spor deneyimi.

* E.Ü. Eğitim Fakültesi, İZMİR

** E.Ü. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, İZMİR

THE SELF-CONCEPT OF ATHLETES AND NON-ATHLETES AT THE SECONDARY SCHOOLS

ABSTRACT

The objective of this research is to compare the self-concept of the athletes and non-athletes in secondary schools and additionally to determine the impact of sport experience and sport branch on the student's self-concept. A total of 237 students participate in the research's sample. Of 52.74% (n=125) the subjects are athletes and the remaining 47.26% (n=112) non-athletes. In the research, a Piers-Harris self-concept scale with an alpha reliability coefficient of .88 and a 15 question-form carried out to the sample. ANOVA, t and Scheffe tests were applied to the data. The significance level was estimated as .05. While variables such as school, gender, age, parents' education, parents' jobs, leisure activities, do not affect the self-concept of secondary school students; but family income influences the self-concept of the children. Doing sports, sport branch, and sports experience, participation in sports competitions and the existence of family members actively involved in sports are not statistically significant. In conclusion, it is revealed that self-concept scores of secondary school youngsters who make sports are higher than non-athletes, but this is not statistically significant. Furthermore, there is a positive correlation between self-concept and family income and also sport experience and family income and age. Hence, it can be asserted that sport and sport experience do not have a positive impact on self-concept.

Key Words: Secondary school students, Self-Concept, Sport, Sport experience.

GİRİŞ

Benlik, kişiliğe biçim veren kalıtsal ve çevresel etmenlerin ortak bir ürünü olmakla birlikte, bu ürünün oluşmasında bireylerarası ilişkilerin özel bir yeri bulunmaktadır. Genel olarak, benliğin, sosyal yaşantı sonucu olduğu kabul edilmektedir. Buna göre benlik kavramı, bireye karşı diğer kişilerin takındıkları tutumların birey tarafından algılanması ve bu algıların örgütlenmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Başka bir anlatımla, benlik, başkalarının tepkileri ile oluşan sosyal bir fenomendir^(17, 32, 73). Einsenberg ve Delaney⁽²⁴⁾ benliği, bireyin kendisini algılama biçimi, benlik kavramını ise kişinin kendi benliğine ilişkin görüşleri olarak tanımlamaktadırlar. Salokun⁽⁵⁹⁾ ise, benliğin kişiliğin merkez özelliği olduğunu ve kendine güven, kendini kabul, kendini gerçekleştirme gibi tanımlayıcı kişilik özelliklerinin bireyin benlik kavramını oluşturduğunu ifade etmektedir. Bireyin kendisine ilişkin güdüleri, değerleri ve davranışları konusundaki görüşleri olan benlik kavramı, kişinin kendisi hakkında doğru bulunduğu dinamik ve karmaşık inançların tümüdür^(62, 73, 76).

Benlik kavramının beğenilip benimsenmesi ise, benlik saygısını oluşturmaktadır. Benlik saygısı (değeri) kişinin kendisinde algıladığı nitelikler hakkındaki duygu ve değerlendirmeleri olup benlik kavramının onaylanmasından doğan beğeni durumudur. Benlik saygısı; bireyin kendisini benimsemesi, değer vermesi, kendine güven ve saygı duyma anlamlarını da içermektedir^(62, 76).

Bireyin psiko-sosyal gelişimi daima sosyal bir ortamda, sosyal ilişkiler içinde gerçekleşmektedir. Nitekim birey benlik kavramını oluştururken başkalarının kendisiyle ilgili görüşlerini sentezlemekte ve özgün bir bütün oluşturmaktadır. Bu nedenle, anne-baba, öğretmen ve arkadaş grubu ile olan ilişkiler, çocuk için önem taşımakta, birbirini etkilemekte ve farklı anlamlar ifade etmektedir. Ebeveynin çocuğu sevip sevmemesi, çocuğun öğretmeninin sevgi, saygı ve beğenisini kazanıp kazanmaması, arkadaşlarının onu kabul ya da reddetmesi çocuğun benlik kavramını şekillendirmektedir^(9,52,53,66).

Anne-babaların çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlar, onların kişilik gelişimi, benlik kavramı ile benlik saygısı üzerinde bebeklik döneminden başlayarak kalıcı etkiler bırakmakta ve onları olumlu ya da olumsuz etkileme gücüne sahip bulunmaktadır^(21,32,46,49,56,68,73).

Anne-babaların sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyleri onların çocuklarına yönelik tutum ve davranışlarını etkileyen diğer bir faktördür. Üst sosyo-ekonomik düzeydeki anne-babalar, alt SED'de bulunanlara göre çocuğun gelişimini olumlu etkileyebilecek tutum ve düşünceleri taşımaktadırlar. Gerçekten de çeşitli çalışmalar üst SED'deki çocuk ve gençlerin alt SED'dekilere göre benlik kavramının daha yüksek düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır^(1,3,7,13,17,20,23,27,32,53,57,58,60,64,68,75,76).

Kişide "ben" olgusu geliştikçe, benlik kavramı onun algılama alanının en önemli ögesi olarak ortaya çıkmakta ve yaş ile birlikte daha soyut ve karmaşık bir nitelik kazanmaktadır^(29,51). Örneğin okulöncesi dönemde, çocuklar kendilerini dış görünüm, sahip olunan şeyler vb. benliğin fiziksel boyutu ve yaptıkları fiziksel faaliyetler açısından betimlerken, daha büyük yaştakiler yapılan etkinlikleri başkaları ile karşılaştırarak ve sosyal roller, kişiler arası ilişkiler, üyelikler gibi sosyal özelliklerini de belirterek tanımlamaktadırlar^(18,19,21). Bu anlamda, benlik kavramı, bireyin sosyal gelişimlerinden etkilenmekte ve dinamik sosyal etkileşim süreçleri ile gelişmektedir⁽⁶⁶⁾. Yapılan araştırmalar; benlik kavramının bireyi öğrenme, keşfetme, problem çözme, başarı ve çalışmaya yönlendirme hususlarında etkili olduğu, olumlu benlik kavramına sahip kişilerin sosyal ve liderlik becerilerinin daha gelişmiş bulunduğu yönündedir^(5, 25,40).

Ayrıca bireyin sosyal gelişimi daima sosyal bir ortamda gerçekleşmektedir. Okul ise, çocuğun zihinsel yeteneklerinin geliştirilmesinin yanında toplumsal deneyim ve sorumluluk kazanmasını da sağlayacak önemli ortamlardandır. Nitekim Gergen⁽³⁰⁾ çocuk ve ergenlerin okul yaşamında çeşitli etkinliklere aktif olarak katılmaya yöreklendirilmesinin, onların bireysel bağımsızlığını kazanmasını, arkadaşlarının gözünde daha popüler ve daha olumlu biçimde değerlendirilmesini sağlayabileceğini ifade etmekte ve bu niteliklerin benlik kavramının gelişmesine önemli katkıları olduğunu vurgulamaktadır. Çeşitli araştırmalar da okulda etkinliklerde bulunan öğrencilerin benlik

kavramı düzeylerinin yüksek olduğunu^(13,60,64,70,72), sportif aktivitelere katılan ve aktif öğrencilerin kaygı düzeylerinin düşük bulunduğunu^(41,48), sporla ilgilenen çocukların akademik başarılarının daha yüksek olduğunu⁽⁴⁾, spor yapmanın başarı için iyi bir ortam sağladığını⁽¹¹⁾ ortaya koymaktadır. Ayrıca “başarı” öğrencinin olumlu bir benlik kavramı geliştirmesini, kendisini değerli ve yetenekli bir birey olarak görmesine yardımcı olurken, derslerdeki başarısızlık olumsuz akademik benlik kavramı geliştirmesine ve kendinden hoşnut olmamasına yol açmaktadır^(30,32).

Bunun yanı sıra, kişiler arasında yaşanan sorunlar da benlik kavramı ile anlamlı ilişkiler göstermektedir. Düşük benlik kavramına sahip olan çocuk ve gençlerin sosyal ilişkilerinde daha çok sorunlarla karşılaştıkları^(34,39), hassas, alıngan ve eleştirilere karşı daha çok duyarlı buldukları^(15,20,34,57), uyumsuz, arkadaş ilişkilerinde çekingen ve popüler olmayan öğrenciler oldukları^(15,34), davranış bozukluğunun yüksek düzeyde bulunduğu ve akademik açıdan da daha başarısız oldukları^(10,13,28,32,43) saptanmıştır.

Bu durumda, sportif etkinliklerle çocukların sosyalizasyonu daha kolay sağlanabileceği gibi, olumlu benlik gelişimi de gerçekleştirilebilir. Nitekim sportif etkinlikler, beden ve ruh sağlığını bir bütünlük içinde geliştirebilmesinin yanında, bireyin fiziksel yeteneklerini tespit edebilmesi, kendi gücü ve cesareti hakkında bilgi sahibi olabilmesini de sağlamaktadır⁽⁵⁵⁾. Ayrıca 4-10 yaşları arasında motor becerilerin kazandırılmasının benlik gelişimini olumlu yönde etkilediğini saptayan Cratty⁽¹⁶⁾, hareket halindeki çocukların vücudunu iyi kontrol edemedikleri takdirde, yetersiz bir benlik kavramı oluşturduklarını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, kişilik gelişiminin bir boyutunu oluşturan olumlu benlik kavramının geliştirilmesi, çeşitli araştırmalarda vurgulandığı gibi^(5,18,19,25,26,60), eğitim programlarının temel amaçlarından birisi olmalı ve bu amaca yönelik uygulamalar yapılmalıdır. Bunun yanı sıra sportif katılımın çocuk ve ergenlerin akademik başarılarını olumlu etkilediği de dikkate alındığında, spor yapmanın öğrencilerin benlik gelişimine etkisinin incelenmesi gerekli görülmektedir.

Spor yapan ve yapmayan çocuk ve gençlerin benlik kavramı ile benlik saygısı çeşitli araştırmalarda incelenmiştir. Bu araştırmaların kimilerinde sporcuların benlik kavramı spor yapmayan katılımcılardan daha yüksek bulunmuş^(4,8,33,36,38,44,59-61,63,65,71), bazılarında^(6,45,47,67) ise farklılaşmadığı saptanmıştır. Ayrıca spor yapan çocukların spor deneyimi arttıkça^(12,60) benlik kavramını olumlu etkilediği yönündeki bulguların yanı sıra, benlik kavramı düzeyinin deneyim açısından farklılaşmadığı biçimindeki bulgular^(4,6,67) da literatürde yer almaktadır.

Bu bağlamda, ilköğretim okulu öğrencilerinin benlik kavramını etkileyen çeşitli faktörlerin belirlenerek, spor yapmanın ve spor deneyiminin benlik kavramı üzerindeki etkisinin incelenmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Söz konusu gereklilikten kaynaklanan bu araştırmanın; program

geliştirmecilere, psikologlara ve spor psikologlarına, beden eğitimi öğretmenleri ile adaylarına, sporculara ve bu konuda araştırma yapan akademisyenlere katkı sağlayacağı umulmaktadır. Araştırma problemi aşağıdaki biçimde ifade edilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma; ilköğretim ikinci devrede öğrenim gören spor yapan ve yapmayan öğrencilerin benlik kavramlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca spor deneyimi ve spor branşlarının çocukların benlik kavramları üzerindeki etkisinin irdelenmesi de araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır. Sözü edilen amacın gerçekleştirilmesi için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğrencilerin benlik kavramları; öğrenim gördükleri okullara, cinsiyete, yaşa, anne-baba öğrenim düzeyine, anne-baba mesleğine, aile gelirine, kardeş sayısına ve serbest zaman etkinliklerine göre farklılaşmakta mıdır?

2. Öğrencilerin benlik kavramları; spor yapma durumuna, spor branşlarına, spor deneyimine, sportif yarışmalara katılma durumuna ve ailede sporcu olma durumuna göre değişmekte midir?

Sayıtlar

Bu araştırma aşağıdaki sayıtlara dayanmaktadır:

1. Araştırmada kullanılan Piers-Harris Öz-Kavramı Ölçeği, öğrencilerin benlik kavramını belirlemek için yeterlidir.

2. Öğrenciler; duygu, düşünce ve eğilimlerini içtenlikle yansıtmışlardır.

Sınırlılıklar

1. Araştırmanın uygulaması, 1998-1999 öğretim yılının ikinci yarıyılı ile sınırlandırılmıştır.

2. Araştırma, öğrencilerin ölçekleri doldurdıkları süre içindeki, kendilerine ilişkin algılarını, duygu, düşünce ve genel durumlarını yansıtmaktadır.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

İlişkisel tarama modeliyle gerçekleştirilen bu araştırmanın evrenini; ilköğretim okullarının 6. ve 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma evreni olarak İzmir'deki okullar sosyo-ekonomik düzey dikkate alınarak belirlenmiştir. Buna göre, Saint Joseph Özel Fransız Lisesi üst, İzmir Anadolu Lisesi orta üstü, Güzelyalı İlköğretim Okulu orta, Altındağ Vedide Baha Pars orta altı ve Uzun Hasan İlköğretim Okulları alt SED'i temsil etmek üzere seçilmiştir.

Araştırmada, oranlı eleman örnekleme yöntemiyle toplam 250 öğrenciye ölçek formu verilmesine rağmen, eksik ve hatalı doldurulması nedeniyle toplam 13 form elenmiştir. Böylece toplam 237 gönüllü öğrenci araştırmanın örnekleminde yer almıştır. Buna göre; Saint Joseph Özel Fransız Lisesi'nden 45, İzmir Anadolu Lisesi'nden 47, Güzelyalı İlköğretim Okulu'ndan 47, Altındağ Vedide Baha Pars İlköğretim Okulu'ndan 48 ve Uzun Hasan İlköğretim Okulu'ndan 50 öğrenci örnekleme oluşturmuştur.

Katılımcıların % 52.74 (n=125)'ü sporcu, % 47.26 (n=112)'si da spor yapmayan çocuklardan oluşmuştur. Öğrencilerin % 54.85 (n=130)'i kız, % 45.15 (n=107)'i ise erkektir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada; öğrencilerin benlik kavramlarını ölçmek amacıyla "Piers-Harris'in Çocuklar-da Öz-Kavramı Ölçeği" uygulanmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Öner (1996) tarafından yapılan ölçeğin güvenilirlik katsayısı .88'dir. "Kendim Hakkındaki Düşüncelerim" adı ile de bilinen 80 maddelik ölçek, 9-16 yaş grubundaki öğrenciler için geliştirilmiştir.

Araştırmada kullanılan Ölçeğin; "davranış", "fiziksel görünüm", "kaygı", "sosyal beğenirlik /gözde olma", "mutluluk/doyum" ve "zihinsel durum/okul durumu" gibi 6 alt-boyutu bulunmakla birlikte, ölçek puanı yanıt anahtarına uyan maddelerin sayısal toplamıdır. Başka bir anlatımla, değişik yaşam boyutlarına ilişkin 80 maddenin toplamı sonucunda, bireyin benlik kavramı düzeyi belirlenmekte ve yüksek puanlar olumlu, düşük puanlar ise olumsuz benlik kavramının varlığına işaret etmektedir.

Öğrencilere ilişkin kişisel bilgiler 15 sorudan oluşan bilgi formu ile elde edilmiştir.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırma verileri, E.Ü. Bilgisayar Mühendisliği Bölümü'nde değerlendirilmiştir. Çalışmanın amaçları doğrultusunda tek yönlü varyans analizi, t ve Scheffe testleri uygulanmıştır. Araştırmada SPSS 10.0 istatistik paket programı kullanılmış, önem düzeyi ise .05 olarak alınmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın problemi ile alt problemlerine ilişkin bulgular ve yorum yer almaktadır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ilk alt problemi; "Öğrencilerin benlik kavramları; öğrenim gördükleri okullara, cinsiyete, yaşa, anne-baba eğitimine, anne-baba mesleğine, aile gelirine, kardeş sayısına ve serbest zaman etkinliklerine göre farklılaşmakta mıdır?" biçiminde ifade edilmiştir.

İlköğretim ikinci devre öğrencilerinin benlik kavramı puanları bağımsız değişkenlere göre tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

Öğrencilerin benlik kavramı düzeyleri öğrenim gördükleri okullara göre incelendiğinde, Tablo 1'den de anlaşılacağı gibi, üst SED'i temsil eden Özel Saint Joseph Lisesi'nde en yüksek, alt SED'deki Uzun Hasan İlköğretim Okulunda ise en düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Ancak bu durum, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamaktadır.

Benlik kavramı düzeyinin okullara göre değişmediği yönündeki bulgular; Koyuncu⁽⁴²⁾ ile Turner ve Mo⁽⁶⁹⁾ tarafından yapılan araştırmalar ile desteklenirken, kimi araştırmalar^(32,54,64) ile çelişkili görülmektedir. Ayrıca benlik kavramı düzeyi, Aksaray⁽¹⁾, İnanç⁽³⁷⁾, Saracaloğlu⁽⁶⁰⁾ ve Suner⁽⁶⁴⁾ tarafından yapılan araştırmalarda da üst SED'deki okullar lehine bulunmuştur. Bu araştırmada da istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamakla birlikte, üst ve orta üstü SED olarak seçilen Saint Joseph Özel Fransız Lisesi ile İzmir Anadolu Lisesi öğrencilerinin benlik kavramı puanları en yüksek düzeydedir. Bu durum, araştırmaların farklı yaş gruplarında gerçekleştirilmiş olmasından kaynaklanabilir. Bunun yanısıra, benzer yaş gruplarında ve aynı ölçek kullanılarak yapılan başka bir araştırmada⁽⁶⁰⁾ da öğrencilerin benlik kavramı düzeylerinin öğrenim gördükleri okullara göre değişim göstermesi, çalışmanın farklı ülke ve kültürlerde yapılmış olmasının bir sonucu olarak düşünülmektedir. Nitekim söz konusu araştırmada Makedon çocukların benlik kavramı düzeyleri Türk öğrencilerden anlamlı derecede düşük bulunmuştur. Bu bağlamda, kimi çalışmalarla da desteklenen eldeki araştırmanın bulgusu doğrultusunda, öğrencilerin benlik kavramı düzeyini öğrenim görülen okulların etkilemediği söylenebilir.

Benlik kavramı düzeyi cinsiyete göre irdelendiğinde, kız öğrencilerin benlik kavramı kısmen yüksek olmakla birlikte, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Yapılan araştırmaların bir kısmı cinsiyetin benlik kavramı ile ilişkili olduğu yönünde bulgular ortaya koyarken^(2,4,20,22,32,37,57,75), birçok araştırmada ise cinsiyetin etkili olmadığı biçiminde bulgular elde edilmiştir^(3,7,13,27,31,46,49,50,53,60,64,69,74). Eldeki araştırmada da, cinsiyetin benlik kavramı üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır. Bu bağlamda, ilgili araştırma bulgusunun araştırmaların büyük bir çoğunluğu ile tutarlı olduğu ve söz konusu araştırmalarla birbirini desteklediği söylenebilir.

Tablo 1: Öğrencilerin Çeşitli Değişkenlere Göre Benlik Kavramı Puanları

Okul	N	x	s	F	p
Özel Saint Joseph Lisesi	45	62.8621	8.9852	1.3327	.2608
İzmir Anadolu Lisesi	47	62.2518	7.8664		
Güzelyalı İlköğretim Okulu	48	60.8889	8.2431		
Uzun Hasan İlköğretim Okulu	50	62.1071	10.2572		
Güzelyalı İlköğretim Okulu	47	58.1333	9.5076		
Cinsiyet	N	x	s	t	p
Kız	130	61.5238	8.706	.61	.540
Erkek	107	60.5000	9.610		
Yaş	N	x	s	F	p
12	99	60.5051	9.5194	2.6069	.0773
13	18	65.6667	5.1450		
14	23	61.0000	8.1104		
Anne Eğitimi	N	x	s	F	p
İlkokul	44	60.3864	9.2817	.4904	.6895
Ortaokul	12	61.0000	9.4292		
Lise	47	61.7660	8.9424		
Fakülte/Yüksekokul	42	61.6190	8.6981		
Baba Eğitimi	N	x	s	F	p
İlkokul	29	60.7931	10.3212	.2174	.8842
Ortaokul	16	60.5000	8.0333		
Lise	41	61.7660	8.9424		
Fakülte/Yüksekokul	59	61.6190	8.6981		
Anne Mesleği	N	x	s	F	p
Ev hanımı	86	60.5698	8.5798	1.7890	.1709
Memur	47	61.3191	10.1961		
Serbest Meslek	12	65.7500	4.1806		
Baba Mesleği	N	x	s	F	p
Memur	43	61.8605	9.8188	.1639	.8490
Serbest Meslek	78	61.0769	8.6711		
İşçi-Çiftçi	24	60.6667	8.4682		
Aile Geliri	N	x	s	F	p
Alt	26	52.2500	10.6469	2.8909	.0245
Orta Altı	29	58.7273	8.1252		
Orta	97	61.6154	9.1881		
Orta Üstü	50	61.9677	8.4793		
Üst	35	64.0588	5.7279		
Kardeş Sayısı	N	x	s	F	p
Yok	46	63.7143	8.7314	.4640	.6986
Tek	110	61.1889	9.1675		
İki	51	59.8000	8.7178		
Üç ve+	30	62.2609	8.6193		
Serbest Zaman Etkinlikleri	N	x	s	F	p
Spor	87	60.6912	8.7902	.6379	.5299
Sanat	52	60.3750	10.3622		
Diğer	98	66.3396	8.2031		

Yaşa göre benlik kavramı puanları incelendiğinde, 13 yaş grubundaki çocukların benlik kavramının en yüksek, 14 yaş grubunda ise en düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Buna göre, 13 yaşındaki öğrencilerin benlik kavramlarının daha olumlu olduğu ifade edilebilir. Ancak bu durum, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır ($F=2.61$, $p=.773$). Araştırmalar ise; yaş değişkeninin benlik kavramı üzerindeki etkisi ile ilgili olarak çelişkili bulgular ortaya koymaktadır. Şöyle ki; bazı araştırmalar benlik kavramının yaşa göre değişim göstermediği^(52,53) kimileri de yaşın benlik kavramı üzerinde etkili olduğunu^(12,13,22,27,32,60) yönündedir. Bunun yanı sıra araştırma sonuçları, yaş büyüdükçe benlik puanlarında görece bir azalma olduğunu ortaya koymaktadır^(50,52,53). Eldeki araştırmada da, benlik kavramı düzeyinin görece olarak azaldığı saptanmıştır. Shaffer⁽⁶²⁾, benlik kavramındaki değişimler, ergenliğe geçiş sonucu bireyde meydana gelen fiziksel-fizyolojik değişimlerle ve ergenden beklentilerin artmasıyla açıklamaktadır. Söz konusu yorum; 14 yaş grubunun daha düşük benlik kavramına sahip bulunma nedenlerini açıklar niteliktedir ve bu araştırma için de geçerli olabilir. Sonuç olarak, benlik kavramının yaş değişkeninden etkilenmediği söylenebilir.

Anne eğitimine göre benlik kavramı puanları incelendiğinde, öğrencilerin benlik kavramı düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı bulunmuştur. Buna göre, anne eğitim düzeyi benlik kavramını etkilememektedir. Benlik kavramını anne eğitim düzeyine bağlı olmadığı yönündeki bu araştırma bulgusu, Altıparmak, Saracaloğlu ve Çamlıyer⁽⁴⁾ ile Bakar⁽⁷⁾ tarafından yapılan çalışma bulguları ile tutarlı; Can⁽¹³⁾, Durukan⁽²²⁾, Gabay⁽²⁷⁾, Güven⁽³²⁾, Rosenberg⁽⁵⁸⁾ ve Saracaloğlu⁽⁶⁰⁾ tarafından gerçekleştirilen araştırmalar ile çelişkili bulunmuştur. Söz konusu araştırmalarda benlik kavramının anne eğitimine göre farklılaştığı saptanmıştır. Bu çelişki; araştırmaların farklı eğitim, yaş ve kültür düzeylerinde yapılmış olmasından kaynaklanabilir.

Baba eğitimi açısından çocukların benlik kavramları istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde değişmemektedir. Bu durum, baba eğitim düzeyinin benlik kavramından bağımsız olduğunu göstermektedir. Bu bulgular; Aşçı ve ark.⁽⁶⁾, Bakar⁽⁷⁾ ile Durukan⁽²²⁾ tarafından yapılan araştırmanın bulguları ile birbirini desteklemektedir. Ancak benlik kavramı düzeyinin baba eğitime göre değişim gösterdiği yönündeki bazı araştırmalar^(4,13,27,32,46,58,60,68) ile çelişkili bulunmuştur. Bu durum, çalışmaların farklı eğitim, yaş ve kültür düzeylerinde yapılmış olması ile açıklanabilir.

Öğrencilerin benlik kavramları anne mesleğine göre incelenmiş ve anneleri ev kadını olan çocukların en düşük, serbest meslek sahibi olanların ise en yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Ne var ki bu durum istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ve benlik kavramı düzeyinin anne mesleğine bağlı olmadığı biçiminde yorumlanabilir. Nitekim bazı araştırma bulguları da benlik kavramının annenin çalışma durumundan etkilenmediğini ortaya koymaktadır^(4,22,46,60). Bu bağlamda söz konusu araştırmaların birbirini desteklediği söylenebilir.

Çocukların benlik kavramı puanları baba mesleğine göre istatistiksel olarak anlamlı bir değişim göstermemektedir. Bu durumda, öğrencilerin benlik kavramlarının baba mesleğinden bağımsız olduğu söylenebilir. Bu bulgu, bazı araştırmalarla da desteklenmektedir^(4,60).

Katılımcıların benlik kavramı aile geliri açısından irdelenmiş ve öğrencilerin benlik puanlarının istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlı bir biçimde farklılaştığı saptanmıştır. Farklılığı yaratan grubun belirlenmesi amacıyla Scheffe testi uygulanmış ve değişimin alt ve orta altı gelir grubu ile diğerleri arasında olduğu anlaşılmıştır. Buna göre, aile gelirinin çocukların benlik kavramı düzeylerini etkilediği düşünülebilir. Bu bulgular bazı araştırmalar dışında^(4,58), çeşitli çalışmalar^(1,7,17,23,32,53,68,75) ile tutarlı bulunmuştur. Bunun yanı sıra benlik kavramı düzeyinin sosyo-ekonomik durumdan etkilendiği ve üst SED lehine olduğu yönündeki bulgular^(1,2,7,17,20,23,27,46, 53,57,58,60,64,68,75) ile de desteklenmektedir. Buna karşın, sosyo-ekonomik düzeylere göre seçilen okullardaki öğrencilerin benlik kavramı düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir değişim olmadığı yönündeki bulgular, söz konusu okullarda farklı SED'deki grupların bulunduğunu düşündürmektedir. Kaldı ki SED'in en belirgin göstergelerinden birisi olan "gelir" düzeyinin, benlik kavramı düzeyini etkilediği de dikkate alındığında, yukarıdaki vargi desteklenmektedir.

Öğrencilerin benlik kavramı düzeyleri kardeş sayısı açısından irdelenmiş ve benlik puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir değişim yaratmadığı belirlenmiştir. Bu durum, benlik kavramı düzeyinin kardeş sayısından etkilenmediği şeklinde yorumlanabilir. Nitekim söz konusu bulgu, Altıparmak, Saracaloğlu ve Çamlıyer⁽⁴⁾, Durukan⁽²²⁾, Mangır, Haktanır ve Baran⁽⁴⁶⁾ ile Öngay⁽⁵³⁾ tarafından gerçekleştirilen araştırmalar ile de birbirini desteklemektedir.

Benlik kavramı düzeyleri serbest zaman etkinlikleri açısından irdelendiğinde; farklı etkinliklerle ilgilenen çocukların puanları görece olarak daha yüksek olduğu saptanmışsa da, istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde değişmediği ($F=.638$, $p=.529$) belirlenmiştir. Bu durumda, öğrencilerin benlik kavramı düzeyleri serbest zaman etkinliklerinden bağımsızdır. Ancak söz konusu bulgu, okulda etkinliklere katılan öğrencilerin benlik kavramı düzeylerinin daha yüksek olduğu yönündeki araştırma bulguları^(13,60,64,70) ile paralel bulunmamıştır. Bununla birlikte, farklı serbest zaman etkinliklerine katılan öğrencilerin benlik kavramlarının daha olumlu olduğu söylenebilir. Bu durumda, söz konusu araştırmaların görece olarak birbirini destekler nitelikte olduğu düşünülebilir.

İlk alt probleme ilişkin bulgular değerlendirildiğinde, öğrencilerin benlik kavramlarının öğrenim gördükleri okula, cinsiyete, anne-baba eğitimine, anne-baba mesleğine, kardeş sayısına ve serbest zaman etkinliklerine göre farklılaşmadığı; buna karşın benlik kavramının yalnızca aile gelirine göre değişim gösterdiği saptanmıştır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi; "Öğrencilerin benlik kavramları; spor yapma durumuna, spor branşlarına, spor deneyimine, sportif yarışmalara katılma durumuna ve ailede sporcu olma durumuna göre değişmekte midir?" biçiminde ifade edilmiştir.

Öğrencilerin benlik kavram düzeyleri spor yapma durumu açısından incelendiğinde; spor yapan çocukların puanları daha yüksek bulunmuştur. Tablo 2'de de görüldüğü gibi, bu durum istatistiksel bakımdan anlamlı değildir ($t=.65$, $p=.445$). Bu bağlamda, benlik kavramının sportif katılımdan bağımsız olduğu söylenebilir.

Spor yapmanın benlik kavramına etkisi ile ilgili farklı bulgular ortaya konmuştur. Şöyle ki kimi çalışma bulgularında spor yapmanın benlik kavramını olumlu etkilediği görülmektedir^(4,8,12,33,36,44,55,59,60,61,63,65,71), bazı araştırmalarda da benlik kavramının spor yapma durumuna göre farklılaşmadığı anlaşılmaktadır^(6,38,45,47,67). Bu durum, araştırmaların farklı yaş, kültür ve eğitim düzeylerinde gerçekleştirilmesinden olabileceği gibi, temelde benzer bulgulara ulaşmaya yönelik de olsa, farklı ölçme araçları ile farklı boyutların incelenmesinden de kaynaklanabilir. Bu araştırmada ise; spor yapan çocukların benlik kavramları, yapmayanlardan daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Bu durumda eldeki çalışmanın, spor yapmanın benlik kavramını olumlu etkilediği yönündeki sözü edilen araştırmalarla desteklendiği söylenebilir.

Öğrencilerin benlik kavramı puanları, takım sporlarında daha yüksek olmakla birlikte istatistiksel olarak değişmemektedir ($F=1.262$, $p=.288$). Bu bulgu, Altıparmak, Saracaloğlu ve Çamlıyer⁽⁴⁾, Aşçı ve ark.⁽⁶⁾, Kumar, Pathak ve Thakur⁽⁴⁴⁾ ile Saracaloğlu⁽⁶⁰⁾ tarafından yapılan araştırma bulgularına paraleldir ve birbirlerini desteklemektedir.

Tablo 2 : Öğrencilerin Sporla İlgili Değişkenlere Göre Benlik Kavramı Puanları

Spor Yapma Durumu	N	x	s	t	p
Spor Yapanlar	125	61.8739	9.196	.65	.445
Spor Yapmayanlar	112	60.2906	8.516		
Spor Branşı	N	x	s	t	p
Bireysel Sporlar	56	60.4200	9.4006		
Takım Sporları	35	63.8571	8.8849	1.2621	.288
Bireysel ve Ekip Sporları	21	61.7857	8.8661		
Spor Deneyimi	N	x	s	F	p
1 yıldan az	13	60.4906	8.5161		
1-2 yıl	49	63.3530	6.6596	1.4042	.246
3-4 yıl	41	63.2587	8.4174		
5 yıl ve +	22	58.4444	11.3564		
Yarışmalara Katılım	N	x	s	t	p
Katılanlar	106	61.5200	10.212	.18	.829
Katılmayanlar	131	60.2335	7.989		
Ailede Spor Yapma Durumu	N	x	s	t	p
Spor Yapanlar	107	61.4762	8.730	.38	.712
Spor Yapmayanlar	130	60.9180	9.290		

Katılımcıların benlik kavramı puanları spor deneyimine göre irdelenmiştir. Buna göre, spor yapma süresi bir ila dört yıl olan çocukların benlik kavramı daha yüksek, beş yıl ve daha fazla spor deneyimi bulunan öğrencilerin benlik kavramı düzeyleri daha düşük bulunmuştur. Ancak istatistiksel açıdan anlamlı bulunmayan bu durum, yaş büyüdükçe benlik kavramı puanlarının düştüğü yönündeki eldeki araştırma bulgularıyla da desteklenmektedir. Bu bağlamda, Shaffer⁽⁶²⁾'in çalışması ile bu araştırmanın bulgusu birbirini desteklemektedir.

Öğrencilerin benlik kavramı puanları sportif yarışmalara katılma durumu açısından incelenmiş ve yarışmalara katılan sporcu öğrencilerin benlik kavramlarının daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Ancak istatistiksel olarak anlamlı bulunmayan ($t=.18$, $p=.829$) bu durum, sportif yarışmalara katılımın benlik kavramlarını değiştirmedeği şeklinde yorumlanabilir. Bu bulgu, Hines ve Groves⁽³⁵⁾, Jirkovski⁽³⁸⁾ ile Saracaloğlu⁽⁶⁰⁾ tarafından gerçekleştirilen araştırma bulgularıyla da desteklenmektedir.

Öğrencilerin benlik kavramı puanları ailede spor yapan bireylerin bulunmasına göre anlamlı bir biçimde değişmemektedir ($t=.38$, $p=.712$). Bu durumda, ailede spor yapan bireylerin olup olmamasının, katılımcıların benlik kavramlarını etkilemediği söylenebilir. Bu bulgu, bazı araştırma bulgularına paraleldir ve birbirini desteklemektedir^(4,60).

İkinci alt probleme ilişkin bulgular birlikte ele alındığında, öğrencilerin benlik kavramı düzeylerinin spor yapma durumu, spor branşı, spor deneyimi, sportif yarışmalara katılım ve ailede sporcu olma durumu gibi değişkenlerden etkilenmediği söylenebilir.

İlköğretim okulu öğrencilerinin benlik kavramı, spor deneyimi, yaş, aile geliri, kardeş sayısı gibi değişkenlere ilişkin Pearson korelasyon katsayıları da hesaplanmıştır. Söz konusu değerler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3'te de görüldüğü gibi, benlik kavramı ile aile geliri ($r=.229$) arasında .01 düzeyinde olumlu bir ilişki bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, spor deneyimi ile yaş ($r=.357$) ve aile geliri ($r=.273$); aile geliri ile yaş ($r=.752$); arasında da .000 düzeyinde olumlu bir korelasyon olduğu saptanmıştır. Benlik kavramını aile gelirinin etkilediği yönündeki bu bulgu, bir tek çalışma dışındaki⁽⁴⁾ araştırmalarla tutarlı olup birbirini desteklemektedir^(1,17,20,23,32,46,57,58,60,68,75).

Tablo 3 : Değişkenlere İlişkin Korelasyon Katsayıları

	Benlik	Yaş	Kardeş Sayısı	Aile Geliri	Spor Deneyimi
Benlik	1.0000				
Yaş	.0854	1.0000			
Kardeş Sayısı	-.0243	-.0262	1.0000		
Aile Geliri	.2292*	.7525**	.0225	1.0000	
Spor Deneyimi	-.0213	.3570**	-.1374	.2730**	1.0000

* $p<.01$, ** $p<.000$

Ayrıca Tablo 3'teki bulgular, spor deneyiminin benlik kavramını olumlu etkilediği biçimindeki araştırmalar ile çelişmekte^(12,60,77); buna karşın, deneyimin benlik kavramı düzeyine göre değişmediği yönündeki bulgular ile desteklenmektedir^(4,6,67). Bunun yanı sıra, benlik kavramının kardeş sayısından bağımsız olduğu da anlaşılmaktadır. Bu bulgu, Altıparmak, Saracaloğlu ve Çamlıyer⁽⁴⁾, Durukan⁽²²⁾, Mangır, Haktanır ve Baran⁽⁴⁶⁾ ile Öngay⁽⁵³⁾ tarafından yapılan çalışmalarla birbirine paralel bulunmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İlköğretim okullarındaki spor yapan ve yapmayan öğrencilerin benlik kavramlarının karşılaştırılmasını ve spor deneyimi ile spor branşının katılımcıların benlik kavramı üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlayan bu araştırmada; çocukların benlik kavramı düzeylerini etkileyen tek faktörün aile geliri olduğu saptanmıştır. Öğrenim görülen okul, cinsiyet, yaş, anne-baba eğitimi ve mesleği, kardeş sayısı ve serbest zaman etkinlikleri gibi değişkenlerin, benlik kavramı üzerinde anlamlı bir değişim yaratmadığı ortaya konmuştur.

Ayrıca, spor yapma, spor branşı, spor deneyimi, sportif yarışmalara katılım ve ailede spor yapan bireylerin bulunması gibi değişkenlerin öğrencilerin benlik kavramı düzeylerini etkilemediği söylenebilir. Bunun yanı sıra, benlik kavramı ile aile geliri, aile geliri ile yaş arasında olumlu bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Genel bir sonuç olarak, araştırmada yeralan öğrencilerin yarıdan fazlasının sporcu olduğu bu çalışmada; çocukların benlik kavramı düzeyinin olumlu düzeyde bulunduğu, spor yapma ile spor deneyiminin benlik kavramını değiştirmede ve benlik kavramını etkileyen tek faktörün aile geliri olduğu söylenebilir.

Araştırma bulgularına dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Spor yapan çocukların benlik kavramı düzeylerinin daha yüksek bulunması nedeniyle beden eğitimi programlarının geliştirilmesi ve derslerin tüm çocukların aktif olarak katılmasını sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekli görülmektedir.
2. Takım sporları yapan öğrencilerin benlik kavramı puanları daha yüksek bulunmuştur. Bu nedenle çocukların sportif etkinliklere katılmaları teşvik edilmeli ve öğrencilerin sınıf içi etkinliklerinde de işbirliği yapmalarını sağlayacak grup çalışmalarına ağırlık verilmelidir.
3. Psiko-motor becerilerin 9-10 yaşlarında kazandırılmasının benlik kavramını olumlu etkilemesi nedeniyle, ilköğretim okullarının eğitim programlarında beden eğitimi derslerinin yanı sıra diğer derslerde de motor becerilerin geliştirilebileceği çalışma ile etkinliklere yer verilmeli ve öğrencilerin başarı duygusunu yaşamaları sağlanmalıdır.

4. Eğitim programları, öğrencilerin genel ve akademik benlik kavramlarının olumlu düzeyde geliştirilebileceği nitelikte düzenlenmeli, çocuğun kendisini gerçekleştirebileceği çeşitli etkinliklere yer verilmelidir. Bu nedenle, öğrencilerin ilerideki başarıları açısından özellikle olumlu akademik benlik kavramının oluşması çerçevesinde okul yöneticileri, öğretmenler ve veliler işbirliği yapmalıdır.

5. Beden Eğitimi derslerinde çocukların yaş, ilgi, yetenek ve kapasiteleri dikkate alınmalıdır. Psiko-motor becerilerin kazandırılmasında da onların başarı hazzını yaşayabilecekleri ortamlar düzenlenmelidir.

6. Spor yapmanın ve spor deneyiminin çocukların genel benlik ve akademik benlik kavramları ile akademik ve sportif başarılarına etkilerini inceleyen longitudinal ve deneysel araştırmalar yapılmalıdır.

7. Spor yapan ve yapmayan çocukların benlik kavramına anne-baba ve öğretmen yaklaşımları ile akademik başarılarına etkisini inceleyen çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- 1- Aksaray, S. (1994). "Devam Ettikleri Okullardaki Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Anne-Baba Tutum Algılarının Benlik İmajlarına Etkisi". 1. Eğitim Bilimleri Kongresi. Bildiriler. Cilt 2: 724-731.
- 2- Alkın, T. ve A. Baykara. (1992). "Hasta ve Sağlıklı Ergenlerde Benlik Saygısı". D.E.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi. 6: 14-20.
- 3- Alkın, T., Baykara, A., Miral, S. ve S. Özakbaş (1992). "Gençlerde Beden İmgesi ve Benlik Saygısı İlişkisi". Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Günleri Kongre Kitabı. İzmir: Saray Kitabevi; 418-424.
- 4- Altıparmak, E., Saracaloğlu, A. S. ve H. Çamlıyer. (1995). "15-18 Yaş Grubundaki Gençlerin Benlik Saygısına Sporun Etkisi". Performans. 1,1: 67-76.
- 5- Aşçı, F. H. (1997). "Benlik Kavramı ve Spor". A.Ü. Spor Psikolojisi Kursu. Bildiriler. Ankara, 13-14 Aralık 1997. Ankara: Bağırhan Kitabevi, 1999: 7-35.
- 6- Aşçı, F.H., Gökmen, H. Tiryaki, G. ve U. Öner. (1993). "Liseli Erkek Sporcuların ve Sporcu Olmayanların Benlik Kavramları". Spor Bilimleri Dergisi. 4,1: 39-43.
- 7- Bakar, D. (1996). Üniversite Öğrencilerinde Benlik Sisteminin İncelenmesi. Yayınlanmamış Y.L. Tezi. İzmir: E.Ü. Sos. Bil. Ens.
- 8- Bailey, K., Moulton, P. and M. Moulton. (1999). "Athletics as a Predictor of Self-esteem and Approval Motivation". The Sport Journal. 2, 2.
- 9- Borba, M. and C. Borba. (1982). "Self-Esteem: A Classroom Affair". (Vol. 2). More Ways to Help Children Like Themselves. San Francisco: Harper and Row Publishers.
- 10- Brattesani, K. A., Weinstein, R. S. and H. H. Marshall.(1984). "Students Perceptions of Differential Teacher Treatment as Moderators of Teacher Treatment Effects". Journal of Educational Psychology. 75: 236-247.
- 11- Brettschneider, W. D. and R. Heim. (1997). "Identity, Sport and Youth Development". Fox,K. R. (Ed). The Physical Self: From Motivation to Wellbeing. Champaign, IL: Human Kinetics: 205-227.
- 12- Butcher, J.E. (1989). "Adolescent Girls' Sex Role Development: Relation with Sport Participation, Self-Esteem and Age at Menarche". Sex Roles. 20: 575-593.
- 13- Can, G. (1990). Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımlarının Etkileyen Etmenler. Eskişehir: Anadolu Ün. Yayınları.
- 14- Chambers, S. T. (1991). "Factors Affecting Elementary School Students' Participation in Sports". Elementary School Journal. 91, 5: 413-419, May.
- 15- Cornell, D. (1990). "High Ability Students Who are Unpopular with Their Peers". Gifted Child Quarterly. 34, 4: 60-155.
- 16- Cratty, B. J. (1974). Movement Behavior and Motor Learning. Philadelphia: Lea Febiger.
- 17- Çam, S. (1992). "Kız Meslek Lisesi Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Benlik Kavramının Karşılaştırılması". Psikolojik Dan. ve Reh. Dergisi. 1, 3: 16-20.
- 18- Çamlıyer, H. (1992) "Çocuk, Hareket ve Benlik İmajı Geliştirme". Eğitim Bilimleri Dergisi. Beden Eğitimi ve Spor Özel Sayısı. 1, 1: 19-21.
- 19- Çamlıyer, H. ve H. Çamlıyer. (1997). Eğitim Bütünlüğü İçinde Çocuk Hareket Eğitimi ve Oyun. İzmir: Can Ofset.
- 20- Çuhadaroğlu, F. (1986). Adölesanlarda Benlik Saygısı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: H.Ü. Tıp Fakültesi.
- 21- Damon, W. ve D. Hart (1988). Self-Understanding In Childhood and Adolescence. Cambridge: Cambridge Un. Press.
- 22- Durukan, G. M. (1994). Lise Öğrencilerinde Benlik Kavramı ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Y. L. Tezi. İzmir: D.E.Ü. Sos. bil Ens.

- 23- Ekşi, A. ve M. Özgüroğlu. (1992). "Adolesans Döneminde Benlik İmajı". Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Günleri Kongre Kitabı. İzmir: Saray Kitabevleri; 201-207.
- 24- Einsenberg, S. ve D. J. Delaney (1993). Psikolojik Danışma Süreci. Çev. N. Ören ve M. Takkoç. İstanbul: MEB. Yayınları Bilim ve Kültür Eserleri.
- 25- Fox, K. R. (1990). Physical Education and Development of Self-Esteem in Children. N. Armstrong. (Ed). New Directions in Physical Education. Champaign: Human Kinetics.
- 26- Fox, K. R. (1987). Physical Self-Perceptions and Exercise Involvement. Arizona State Un. /0010) Degree: Ph. D., 204. Bulunduğu kaynak: Zorba, Ziyagil ve Tekin, 1999.
- 27- Gabay, R. (1996). Çocuklarda Benlik Sisteminin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: E.Ü. Sos. Bil. Ens.
- 28- Garrison, K. C. and K.C. Garrison, Jr. (1987). "Benlik Gelişimi". Ergenlik Psikolojisi. Der: B. Onur. Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık Ltd. Şti.
- 29- Gecas, V. ve J. Martimer (1987). "Stability and Change in the Self Concept from Adolescence to Adulthood". T. Honess and K. Yardley (Eds). Self and Identity: Perspectives Across The Lifespan. New York: Routledge & Kegan Paul Ltd: 265-281.
- 30- Gergen, K. J. (1971). The Concept of Self. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- 31- Güngör, A. (1989). Lise Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerini Etkileyen Etmenler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: H.Ü. Sos. Bil. Ens.
- 32- Güven, A. (1993). Farklı Öğretim Programı İzleyen Öğrencilerde Algılanan Ana-Baba Öğretmen Tutumlarının Benlik Kavramına Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: E. Ü. Sos. Bil. Ens.
- 33- Gyot, G.W., Fairchild, L., and M. Hill. (1981). "Physical Fitness, Sport Participation, Body Build and Self-Concept of Elementary School Children". International J. of Sport Psychology. 12, 105-6. Bulunduğu kaynak: Aşçı ve ark., 1993.
- 34- Henry, Y. and C. Crete. (1991). "Self-Concept and School and Social Behavior of Elementary School Students". Journal of Special Education Reports. 7, 181-200.
- 35- Hines, S. and D. L. Groves. (1989). "Sport Competitions and its Influence on Self - Esteem Development". Adolescence. 24: 861-869.
- 36- Hoffmann, A. (1986). "Competitive Sport and the American Athlete: How Much is Too Much?". International J. of Sport Psychology. 17: 390-397.
- 37- İnanç, B. (1988). "Türk Gençlerinin Öz-İmaj Örüntüsünde Cinsiyetin ve Okuldaki Öğrencilerin Sosyo-ekonomik Düzeylerinin Etkisi". Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi. 1, 2: 71-84.
- 38- Jirkovsky, A. M. (1986). The Relationship between Participation in Organized Youth Sports, Percived Physical Competence and Self-Esteem in Young Boys. Dissertation Abstracts International. 46: 4423-24-B
- 39- Kahle, L. R. (1980). "Low Adolescent Self-Esteem Leads to Multiple Interpersonal Problems". Journal of Personality and Social Psychology. 39: 496-502.
- 40- Katz, E. (1994). Affective Education: Self-Concept and Gifted Students. Boulder: Open Space Com. Inc. Bulunduğu kaynak: Aşçı, 1997.
- 41- Kavassanu, M. and E. McAuley. (1995). "Exercise and Optimism: Are Highly Active Individuals More Optimistic?". Journal of Sport and Exercise Psychology. 17,3: 246-258.
- 42- Koyuncu, N. (1979). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Benlik Tasarımı ve rehberlik Hizmetleri. Yayınlanmamış Y.L. Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- 43- Kugle, L. C., Clements, D. R. and M. P. Powell. (1983). "Level and Stability of Self-esteem in Relation to Academic Behaviour of Second Graders". Journal of Personality and Social Psychology. 44, 1: 201-207.
- 44- Kumar, A., Pathak, N. and G. P. Thakur. (1985). "Self-Esteem in Individual Athletes, Team Members and Non-athletes". Perceptual and Motor Skills. 61: 178.

- 45- Magill, R. A. and M. J. Ash. (1979). "Academic, Psycho - Social and Motor Characteristics of Participants and Non- Participants in Children's Sport". Research Quarterly. 50,2: 230-240. Bulunduğu Kaynak: Aşçı ve ark., 1993.
- 46- Mangır, M., Haktanır, G ve G. Baran. (1996). "Gençlerin Benlik Saygı Düzeyleri İle Ana-Baba Tutumlarının Algılamalarının İncelenmesi". M.Ü. II. Ulusal Eğitim Sempozyumu Bildirileri. İstanbul 18-20 Eylül 1996:110-119.
- 47- Manning, P.A. (1990). The Relationship of Self-Concept, Sex Role Orientation and Locus of Control between Female Athletes and Non-Athletes with Further Investigation of Birth Order, Commitment, and Influencing Agent among the Athletes. Dissertation Abstracts International. 51,8: 2684-A.
- 48- Newcombe, P. and G. Boyle. (1995). "High School Students' Sports Personalities: Variation across Participation Level, Gender, Type of Sport and Success". International Journal of Sport Psychology. 26, 3: 277-294.
- 49- Nielsen, D. M. and A. Metha. (1994). "Parental Behavior and Adolescent Self-Esteem in Clinical and Nonclinical Samples". Adolescence. 29, 115: 525-541.
- 50- Öner, N. (1989). Öz-Kavramı İçeceği ile Sınav Kaygısı Envanteri'nin İki Değişik Üniversitede Okuyan Öğrenci Gruplarına Uygulanması: Yeni Bir Geçerlik Çalışması. Yayınlanmamış Rapor. İstanbul: B.Ü. Bulunduğu kaynak: Öner, 1996.
- 51- Öner, N. (1996). Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği El Kitabı. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- 52- Öner, N. (1988). "Yabancı Dilde Eğitim Yapan Ortaöğretim Kurumlarına Giriş Sınavlarının Öğrenciler Üzerindeki Etkileri Nelerdir? Bu Etkiler Olumlu mu, Olumsuz mudur? Geçici mi, Sürekli midir?" V. Ulusal Spor Bilimleri Kongresi Bildirileri. Psikoloji Dergisi Özel Sayısı. 8. Sayı. (1990).İzmir, 14-16 Eylül.
- 53- Öngay, E.A. (1998). Anaokuluna Giden ve Gitmeyen İlkokul Öğrencilerinin Benlik Tasarımlarının Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir. D.E.Ü. Sos.Bil.Ens.
- 54- Özben, Ş. yurt Dışından İşçi Çocuklarının Uyum Problemlerinin Okul Başarılarına Etkisi ve Türkiye'de Yetişen Öğrencilerle Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: D.E.Ü. Sos. Bil. Ens.
- 55- Öztürk, F. ve G. İnce. (1993). "Adana İli Orta Öğretimde Sportif Katılımın Benlik Saygısı Üzerine Etkisi". Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor II. Ulusal Sempozyumu. Manisa, 16-18 Aralık 1993. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1994: 333-344.
- 56- Patterson, C.H., Kupersmidt, J.B. and P.C. Griesler (1990). "Children's Perceptions of Self and of Relationships with Others as a Function of Sociometric Status". Child Development. 61: 1335-1349.
- 57- Rosenberg, M. (1986) "Self- Concept From Middle Childhood Through Adolescence". J. Suls and A.G. Greenwold. (Eds). Psychological Perspectives on the Self. (Vol 3). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates: 107-136.
- 58- Rosenberg, M. (1978). "Social Class and Self-esteem among Children and Adults. American Journal of Sociology. 84, 1: 53-57.
- 59- Salokun, S.D. (1990). "Comparison of Nigerian High School Male Athletes and Non- Athletes on Self-Concept". Perceptual and Motor Skills. 70: 865-866.
- 60- Saracaloğlu, A. S. (2000). "Türk ve Makedon Öğrencilerin Benlik Kavramına Sporun Etkisi". Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. V, 3: 39-62.
- 61- Schumaker, J.F., Small, L. and J. Wood. (1986). "Self-Concept Academic Achievement and Athletic Participation". Perceptual and Motor Skills. 62: 387-390.
- 62- Shaffer, D.D (1988). Social and Personality Development. California: Brooks/Cole Pub. Comp.
- 63- Smith, T.L. (1986). "Self-Concepts of Youth Sport Participants and Non- Participants in Grades 3 and 6". Perceptual and Motor Skills. 62: 863-866.
- 64- Suner (İkiz), F. E. (2000). Farklı Liselerdeki Ergenlerin Benlik Saygısı, Akademik Başarı ve Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Y. L. Tezi. İzmir: D.E.Ü. Eğitim Bil. Ens.

- 65- Synder, E. E., and E. Spreitzer. (1976). "Correlates Sport Participation among Adolescent Girls". Research Quarterly. 47,4: 804-809.
- 66- Tice, D. M. (1992). "Self - Concept Change and Self - Presentation: The looking glass is also a magnifying glass". Journal of Personality and Social Psychology. 63, 3: 435-451.
- 67- Tiryaki, Ş. ve S. Moralı. (1992). "Sportif Katılımın Liseli Sporcuların Benlik Saygısı Üzerine Etkisi". Spor Bilimleri Dergisi. 3,1: 1-9.
- 68- Torucu, B.K. (1992). "13-14 Yaşındaki Gençlerin Sosyo-ekonomik Düzeyleri ve Anne-Baba Tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Benlik Saygısına Etkisinin Araştırılması". Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Günleri Kongre Kitabı. İzmir: Saray Kitabevleri; 241-250.
- 69- Turner, S. M. and L. Mo. (1984). "Chinese Adolescents' Self-concept as Measured by Offer Self-Image Questionnaire". Journal of Youth and Adolescence. 13,2: 131-143.
- 70- Türköz, N., Erkmen, H., Seber, G. ve D. Tekin. (1989). "Anadolu Üniversitesi Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarına İlişkin Bir Çalışma". Mersin: XXV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi: 313-314.
- 71- Vincent, M.F. (1976). "Comparison of Self-Concept of College Women: Athletes and Physical Education Majors". Research Quarterly. 47: 218-225.
- 72- Wallace, R. N. and J. Stuff. (1973). "A Perceptual Program for Classroom Teachers: Some Results". Genetic Psychology Monographs. 87, 2.
- 73- Yavuzer, H. (1993). Ana Baba ve Çocuk. Ailede Çocuk Eğitimi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- 74- Yurdagül, Ş. (1989). Bazı Sosyo-Ekonomik Değişkenlerin Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımlarına Etkisi. Yayınlanmamış Y.L. Tezi. Ankara: H.Ü. Sos. Bil. Ens.
- 75- Yüksekaya, S. (1995). Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: E. Ü. Sos. Bil. Ens.
- 76- Yürükoğlu, A. (1990). Gençlik Çağı. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- 77- Zorba, E., Ziyagil, M. A. ve A. Tekin. (1999). "Spor Yapma Süresi ile Algılanan Fiziksel Yeterlik ve Özsaygı İlişkisi". Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi. 1, 1: 65-68.

ANKARA'DAKİ ÜNİVERSİTELERDE OKUL İÇİ SPOR VE SOSYAL AKTİVİTE PROGRAMLARININ KENDİ MENSUPLARI TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Settar KOÇAK *

Ünal KARLI *

Deniz KUTLU *

ÖZET

Bu çalışma, üniversitelerde uygulanmakta olan, okul içi sosyal ve spor aktivite programlarının mensuplarının ihtiyaçlarını ne derecede karşıladığını ve üniversitelerin bu alandaki hedeflerine ne ölçüde ulaştıklarını tespit etmek ve değerlendirmek amacı ile yapılmıştır. Çalışmaya Ankara'da bulunan beş üniversitedeki öğretim elemanları, idari personel ve öğrenciler dahil edilmiştir. Bu çalışmada veriler anket yöntemi ile elde edilmiştir. Veriler W.James Weese'nin Hedef Toplum Tatmin Ölçeği ile değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde Tek Yönlü Varyans analizi ve Post-Hoc testlerinden Tukey HSD yöntemi kullanılmıştır. Seçilen üniversitelerdeki öğrencilerin ve diğer grupların tatmin düzeyleri arasında istatistiki olarak belirgin bir farklılık çıkmamasına rağmen üniversitelerin öğretim elemanlarının tatmin düzeyleri diğer gruplara göre daha yüksek çıkmıştır. Aktivitelere katılım düzeyi ve haberdar olup olmamanın da katılımcıların tatmin düzeylerinde etken olduğu görülmüştür. Sonuç olarak çalışmaya katılan üniversitelerden dördünün bünyelerinde bulundurdıkları insanların sosyal ve fiziksel anlamdaki aktivite ihtiyaçlarını karşılamakta başarısız sayılabilecekleri bir performans sergiledikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Rekreasyon, Tatmin

THE EVALUATION OF CAMPUS RECREATION PROGRAMS OF THE UNIVERSITIES IN ANKARA BY THEIR OWN STUDENTS, FACULTY AND STAFF

ABSTRACT

The purpose of the study was to estimate and evaluate the effectiveness of campus recreation programs organized and held in universities; in satisfying the needs of their students, faculty and staff and in what degree the programs are reaching their goals. The students, faculty and staff of the five universities stated in Ankara composed the research group of this study. The data was gathered by questionnaire method. Target Population Satisfaction Index was used as an instrument. ANOVA and Post-Hoc tests (Tukey HSD) was used in statistical analyze of the data. No significant difference found in the satisfaction levels of students, faculty and staff, but faculty showed the highest satisfaction level according to other groups. Also it was seen that awareness level and participation levels were effective variables in the satisfaction levels of research group. As a result, this study pointed out that universities participated in this study, except one of them, were almost unsatisfactory in responding the recreational needs of their students, faculty and staff.

Key Words: Sports, Recreation, Satisfaction.

* Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, ANKARA

GİRİŞ

Kurumların daha başarılı ve etkili hizmet verebilmeleri ve piyasadaki varlıklarını sürdürebilmeleri, her an değişmekte ve gelişmekte olan dünya'ya uyum sağlayabilmeleri yönetim yapılarının kalitesi ve yeterliliği ile ilişkilidir. Gerçekten, kurumların daha başarılı hale gelebilmeleri için yönetim yapılarındaki, üretimlerindeki veya verdikleri hizmetlerdeki yönetim kalitesi ve yeterliliği ile ilgili aksaklıkları tespit etmeleri ve bunları düzeltmeleri gerekmektedir.

Eğitim sektöründe de durum benzerdir. Eğitimde kalite çizgisinden uzaklaşan eğitim kurumlarına olan talep ve ilgi zamanla azalmaktadır. Yeterli sayıda ve nitelikli öğretim elemanı, fiziksel alt yapı (bina, derslik, tesis), uygun eğitim ve öğretim koşulları ve teknolojik olanaklar (laboratuvarlar; dil, bilgisayar, vs.) gibi unsurlar kaliteli eğitimin temellerini oluşturur. Bunlarla birlikte, hizmet sektörünün bir parçası olan ve öğrenciye sunulan spor ve sosyal aktivite programları da eğitimin kalite unsurlarından birisi olmuştur. Üniversitelerdeki eğitim ve öğretimin kalitesini arttırmak çağdaş seviyelere çıkarabilmek için sunulan bu programlar günümüzde büyük önem kazanmıştır.

Spor kulüpleri etkinlikleri, dans, müzik, masa oyunları ve özel olarak organize edilmiş benzer aktiviteler okul içi spor ve sosyal aktivite programlarını oluşturur. Kişilerin serbest zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları bu programlar, katılımcıların fiziksel, zihinsel ve sosyal sağlıklarını artırırken aynı zamanda onların serbest zamanlarını etkili ve verimli olarak kullanmalarına ve birbirleri ile sağlıklı ilişki kurmalarına yardımcı olmaktadır^(3,10,7).

Gerçekten Klaus'un (1994) belirttiği gibi günümüzde artık üniversiteler mensuplarının (öğrenci, öğretim elemanı ve idari personel) farklı olan aktivite ihtiyaçlarını gidermek için, programlarını çok çeşitli ve çok amaçlı olarak düzenlenmeleri gerekmektedir. Çünkü amacı kişilere seçme özgürlüğü, fırsat eşitliği ve sorumluluk paylaşma gibi duygu ve düşünceleri vermek olan bu aktivite programlarına bireyler farklı nedenler ve beklentileri doğrultusunda katılmaktadırlar. Yeni arkadaşlar edinme, sosyal ortamlarda bulunma, stres dağıtma ve özgüven artırma bunlardan bazılarıdır. Bu farklı nedenler ve beklentiler aynı zamanda okul içi spor ve sosyal aktivite programlarının da genel amaçlarını oluşturmaktadır⁽¹⁴⁾.

Ülkemizde 2547 sayılı Yüksek Öğrenim Kurumu kanunu'nun 2880 sayılı kanunla değişik olan 46.ve 47.maddeleri uyarınca kurulan Mediko-Sosyal, Sağlık, Kültür ve Spor daireleri üniversitelerdeki spor ve sosyal aktiviteleri düzenlemek, organize etmek ve uygulanmasını sağlamakla yükümlüdürler. Bu kurumların tüzüğüne bakıldığında amaçlarının, öğrencilerin ve çalışanların bedensel sağlıklarını, verdikleri spor hizmetleri ile korumak ve geliştirmek, spora ilgi duymalarını sağlamak, enerjilerini olumlu yönde harcamaya yöneltmek, serbest zamanlarını değerlendirmek ve ilgi duydukları spor dalında çalışmalarını sağlamak için; grup çalışmalarını ve karşılaşmalar düzenlemek ve spor birlikleri kurmak olduğu görülmektedir⁽¹⁵⁾.

Weese (1997) okul içi spor ve sosyal aktivite programlarının eğitimin direkt olarak içinde olması gerektiğini ve bireylerin sosyal olarak gelişiminde önemli olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca, bireylere eğitimleri sürecinde ve eğitim sonrasındaki hayatlarında da faydalı olabilecek alışkanlıklar edinmelerinde faydalı olacak olan bu programların kurumsal olarak etkinlik ve yeterliliğinin değerlendirilmesinin etkili aktivite organizasyon yapısı oluşturabilmek için gerekliliğini vurgulamıştır. Ancak, ülkemizde farklı imkan ve olanaklar altında kurulan üniversitemizdeki Mediko- Sosyal, Sağlık, Kültür ve Spor dairelerinin bu programların uygulanmasında belirtilen amaçlara ve hedeflere ne düzeyde ulaştığı ve ne ölçüde mensuplarının ihtiyaçlarını karşıladığı ve tatmin ettiği, üzerinde araştırma yapılması gerekli bir konudur. Buna nedenle bu çalışmada amaç, Ankara'daki üniversitelerde uygulanmakta olan okul içi spor ve sosyal aktivite programlarının mensuplarının (öğretim elemanları, idari personel ve öğrenci) ihtiyaçlarını ne derecede karşıladığını ve kurum olarak hedeflerine ne ölçüde ulaştığını değerlendirmektir.

YÖNTEM

Örneklem Grubu

Ankara'da bulunan beş üniversitedeki öğretim elemanları, idari personel ve öğrenciler çalışmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. (O.D.T.Ü., Gazi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi).

Belirlenen üniversitelerin her birinden önce bir fakülte ve fakültelerden birer bölüm ve daha sonra da bölümlerin sınıflarından birer şube seçilerek öğrenciler belirlenmiştir. Öğretim elemanları da yine belirlenen bölümler içinden seçilmiştir. Örneklem grubunu oluşturan ve alt gruplarından olan idari personel grubunu ise çalışmaya gönüllü olarak katılan üniversite personeli oluşturmuştur. Anketler öğrencilerde sadece lisans öğrencilerine dağıtılmıştır. Öğrencilere anketler sınıflarda araştırmacılar tarafından dağıtılarak toplanmıştır. İdari personel ve öğretim elemanlarına anket dağıtımı ise bölüm sekreterliklerince gerçekleştirilmiştir. Doğru olarak doldurulmuş 473 anket çalışmaya dahil edilmiştir.

Ölçek

W. James Weese tarafından okul içi sosyal ve spor aktivite programlarının kurumsal etkinliğini, yeterliliğini ölçmek için geliştirilmiş iki bölümden oluşan Hedef Toplum Tatmin Ölçeği (Target Population Satisfaction Index) bu çalışmada ölçüm aracı olarak kullanılmıştır. Ölçeğin giriş bölümünde katılımcılara statüleri, aktivitelere haberdar olup olmadıkları ve aktivitelere katılım seviyeleri sorulmaktadır (çok aktif katılımcıyım, orta seviye katılımcıyım ve aktivitelere katılmam). Bununla birlikte bu tür aktivitelere katılmadıklarını ifade edenler için katılmama sebeplerini ifade edebilmeleri için açık uçlu bir soru bulunmaktadır. Birinci bölümde 15 ifade yer almaktadır. Bu ifadelerin değerlendirilmesinde 5'li Likert ölçeğinden faydalanılmıştır

(tamamen katılıyorum = 5, hiç katılmıyorum = 1). Yine bu bölümde bulunan olumsuz ifadeler (6., 9. ve 10. sorular) ters yönde işleyecek (tamamen katılıyorum = 1, hiç katılmıyorum = 5) puanlama ile değerlendirilmiştir. Anketten elde edilebilecek en yüksek puan 75 ve en düşük puan 15'tir. İkinci bölümü ise örneklem grubundan nitel bilgi almak için sorulan açık uçlu bir soru oluşturmaktadır.

Ölçeğin Türkçe'ye çevirisi, araştırmacılar ve ODTÜ Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Bölümü' ünden iki öğretim üyesi ile birlikte çeviri – tekrar çeviri yöntemi ile yapılmıştır. Ölçeğin anlaşılabilirlik derecesi ODTÜ Eğitim Fakültesi öğrencileri içinden on öğrenciye ve yine aynı fakültenin öğretim üyelerinden rastgele seçilen üç tanesine anketler uygulanarak değerlendirilmiştir. İçerik geçerliliği yönetim ve rekreasyon alanında uzman üç öğretim üyesinin görüşleri alınarak yapılmıştır. Ölçeği'nin güvenilirlik çalışması Cronbach Alpha kullanılarak yapılmıştır ve alfa 'r' değeri .84 bulunmuştur.

BULGULAR

Çalışmaya katılan 473 kişinin öğretim elemanları, idari personel ve öğrencilerin sınıfları bazında dağılımları sayısal ve yüzde olarak Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1 : Örneklem Grubunun Öğretim Elemanları, İdari Personel ve Öğrencilerin Sınıflar Bazında Dağılımı

Değişkenler	1. Sınıf öğr. (n)	2. Sınıf öğr. (n)	3. Sınıf öğr. (n)	4. Sınıf öğr. (n)	Pers. (n)	Öğret. Elem. (n)	Toplam (n)	%
ODTÜ	17	18	16	13	9	8	81	17,12
GAZİ	16	24	19	25	8	9	101	21,35
ANKARA	24	20	25	25	7	7	108	22,83
HACETTEPE	20	18	21	19	8	8	94	19,87
BİLKENT	19	17	18	18	9	8	89	18,81
Toplam	96	97	99	100	41	40	473	99,98
%	20,29	20,5	20,93	21,14	8,66	8,45	99,97	

Örneklem grubunun 81 kişi ile yüzde 17,12'sini ODTÜ, 101 kişi ile yüzde 21,35'ni Gazi Üniversitesi, 108 kişi ile yüzde 22,83'ünü Ankara Üniversitesi, 94 kişi ile yüzde 19,87'sini Hacettepe Üniversitesi ve 89 kişi ile yüzde 18,81'ini Bilkent Üniversitesi oluşturmaktadır. Bunun yüzde 20,29'unu 96 kişi ile 1. sınıflar, yüzde 20,5'ini 97 kişi ile 2. sınıflar, yüzde 20,93'ünü 99 kişi ile 3. sınıflar, yüzde 21,14'ünü 100 kişi ile 4. sınıflar, yüzde 8,66'sını 41 kişi ile personel ve yüzde 8,45'ini 40 kişi ile öğretim üyeleri oluşturmuştur (Tablo 1).

Öğretim Elemanlarının, idari personelin ve öğrencilerin sınıflar bazında, hedef toplum tatmin ölçeğinden elde ettikleri puanların üniversitelerine göre aritmetik ortalama ve standart sapmaları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2 : Grupların Tatmin Seviyelerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları

Değişkenler	1.sınıf $\bar{X} \pm SS$	2.sınıf $\bar{X} \pm SS$	3.sınıf $\bar{X} \pm SS$	4.sınıf $\bar{X} \pm SS$	Personel $\bar{X} \pm SS$	Öğr.Elem $\bar{X} \pm SS$	Toplam $\bar{X} \pm SS$
ODTÜ	33,235	36,833	41,687	35,692	41,444	45,875	38,259
	$\pm 17,886$	$\pm 18,295$	$\pm 15,649$	$\pm 21,238$	$\pm 15,403$	$\pm 18,863$	$\pm 17,881$
GAZİ	35,375	29,541	34,263	36,640	36,250	40,111	34,584
	$\pm 9,171$	$\pm 8,782$	$\pm 10,065$	$\pm 9,008$	$\pm 3,284$	$\pm 14,330$	$\pm 9,772$
ANKARA	47,791	41,200	34,520	43,160	41,428	36,857	41,305
	$\pm 7,198$	$\pm 10,899$	$\pm 11,633$	$\pm 10,403$	$\pm 7,114$	$\pm 8,952$	$\pm 10,793$
HACETTEPE	29,750	33,111	33,523	34,842	34,125	37,125	33,266
	$\pm 9,486$	$\pm 8,379$	$\pm 8,594$	$\pm 8,655$	$\pm 25,564$	$\pm 13,747$	$\pm 11,382$
BİLKENT	47,421	46,941	42,055	41,388	48,000	50,375	45,348
	$\pm 14,956$	$\pm 9,283$	$\pm 12,369$	$\pm 9,953$	$\pm 16,955$	$\pm 14,060$	$\pm 12,721$

Üniversitelerin gruplar içi tatmin düzeyleri farklılıklarının 0,05 düzeyinde anlamlı olup olmadığını belirlemek amacı ile yapılmış olan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına bakılınca Ankara Üniversitesi grupları arasında tatmin düzeyleri açısından anlamlı farklılık olduğu görülmüştür (F 4,828; P < 0,05). Post Hoc (Tukey) testi sonuçları 3.sınıf öğrencilerinin düşük olan tatmin seviyesi ortalamalarından dolayı 1.sınıf ve 4.sınıf öğrencilerinin tatmin seviyelerinden istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Seçilen üniversitelerdeki öğretim elemanlarının, idari personelin ve öğrencilerin sınıflar bazındaki tatmin seviyeleri farklılıklarının 0,05 düzeyinde anlamlı olup olmadığını tespit etmek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3 : Üniversitelerdeki Öğretim Elemanlarının, İdari Personelin ve Öğrencilerin Sınıflarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

		Kareler Toplamı	SD	Ortalama Kare	F	Anlamlılık Düzeyi
1.Sınıf Öğrencileri	Gruplar Arası	5679,476	4	1419,869	9,708	,000 *
	Gruplar İçi	13309,149	91	146,254		
	Toplam	18988,625	95			
2.Sınıf Öğrencileri	Gruplar Arası	3640,612	4	910,153	6,811	,000 *
	Gruplar İçi	12294,377	92	133,635		
	Toplam	15934,990	96			
3.Sınıf Öğrencileri	Gruplar Arası	1357,001	4	339,250	2,487	,049
	Gruplar İçi	12823,544	94	136,421		
	Toplam	14180,545	98			
4.Sınıf Öğrencileri	Gruplar Arası	1133,747	4	283,437	2,073	,090
	Gruplar İçi	12990,693	95	136,744		
	Toplam	14124,440	99			
İdari Personel	Gruplar Arası	989,786	4	247,447	,973	,434
	Gruplar İçi	9152,312	36	254,231		
	Toplam	10142,098	40			
Öğretim Elemanları	Gruplar Arası	1087,729	4	271,932	1,300	,289
	Gruplar İçi	7321,371	35	209,182		
	Toplam	8409,100	39			

* $P < 0,05$

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre 1. sınıf öğrencileri (F 9,708; $P < 0,05$) ile 2. sınıf öğrencileri (F 6,811; $P < 0,05$) arasında tatmin seviyeleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 3). Bu farklılığın hangi üniversitelerden kaynaklandığını bulmak için Post Hoc Tukey testi yapılmıştır. Post-hoc Tukey test sonuçları 1. sınıflarda meydana gelen farklılığın en yüksek ortalamalara sahip, 47.79 7.19 ortalama ile Ankara Üniversitesi ve 47.42 14.95 ortalama ile Bilkent Üniversitesi 1.sınıflarının oluşturduğunu göstermektedir. 2. Sınıflarda görülen farklılığı ise 29.54 8.78 ortalama ile Gazi Üniversitesi 2. sınıfları oluşturmaktadır.

Üniversiteler arası tatmin seviyesi farklılıkları aritmetik ortalamaları da Tablo 2'de gösterilmiştir. Üniversiteler arası tatmin seviyeleri farklılıklarını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4' de verilmiştir.

Tablo 4 : Üniversitelerin Tatmin Seviyelerinin Tek Yönlü Varyans Analizi

	Karelerin Toplamı	SD	Ortalama Kare	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	9152,626	4	2288,156	14,493	,000 *
Gruplar İçi	73885,560	468	157,875		
Toplam	83038,186	472			

* $P < 0,05$

Tablo 4'de görüldüğü üzere yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda üniversitelerin hedef toplum tatmin ölçeğinden elde ettikleri puanlardan ortaya çıkan tatmin seviyelerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (F 14.493; P <0.05). Buradaki farklılığın hangi üniversiteden kaynaklandığını ortaya koyabilmek için Post-hoc Tukey testine başvurulmuştur. Sonuçlar, ODTÜ 38,25±17,88 ve Bilkent Üniversitesi 45,34±12,72 arasında, Gazi Üniv. 34,58±9,77 ve Ankara Üniv. 41,30±10,79 arasında, Gazi Üniv. 34,58±9,77 ve Bilkent Üniv. 45,34±12,72 arasında, Ankara Üniv. 41,30±10,79 ve Hacettepe Üniv. 33,26 ±11,38 arasında, ve Hacettepe 33,26±11,38 ve Bilkent Üniversitesi 45,34±12,72 arasında, tatmin seviyeleri ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu ortaya koymaktadır.

Öğretim elemanı, idari personel ve öğrenci gruplarının okul içi sosyal ve spor aktivite programlarından haberdar olma ve katılım düzeylerine göre tatmin seviyeleri Tablo 5 ve Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5 : Öğretim Elemanlarının, İdari Personelin ve Öğrenci Gruplarının Okul İçi Sosyal ve Spor Aktivite Programlarından Haberdar Olma ve Haberdar Olmama Düzeylerine Göre Tatmin Seviyeleri Ortalamaları

Okul	Haberdarlık	Ortalama	Standart Sapma
ODTÜ	Haberdar Olan	48,586	2,582
	Haberdar Olmayan	29,851	2,218
GAZİ	Haberdar Olan	36,796	2,686
	Haberdar Olmayan	35,994	2,019
ANKARA	Haberdar Olan	44,398	1,070
	Haberdar Olmayan	34,091	1,623
HACETTEPE	Haberdar Olan	43,910	2,025
	Haberdar Olmayan	31,953	2,057
BİLKENT	Haberdar Olan	44,233	1,096
	Haberdar Olmayan	41,117	2,109

Tablo 6 : Öğretim Elemanlarının, İdari Personelin ve Öğrenci Gruplarının Okul İçi Sosyal ve Spor Aktivite Programlarına Katılım Düzeylerine Göre Tatmin Seviyeleri Ortalamaları

Okul	Katılım	Ortalama	Standart Sapma
ODTÜ	Aktif	56,000	5,497
	Orta	43,367	1,960
	Katılmıyor	31,363	2,918
GAZİ	Aktif	37,833	4,414
	Orta	38,009	1,678
	Katılmıyor	33,343	1,762
ANKARA	Aktif	51,813	2,127
	Orta	40,579	1,500
	Katılmıyor	34,202	1,352
HACETTEPE	Aktif	64,333	5,338
	Orta	36,412	2,035
	Katılmıyor	29,239	1,481
BİLKENT	Aktif	58,250	2,042
	Orta	47,064	1,777
	Katılmıyor	31,277	1,718

Orta Doğu Teknik Üniversitesi örneklem grubu, program hakkında bilgi sahibi olma (F 18,272; P < 0,05) ve aktivitelere katılım derecelerine (F 6,356; P < 0,05) göre tatmin seviyelerinde farklılık göstermişlerdir. Programdan haberdar olduklarını belirtenlerin tatmin seviyeleri ortalamaları 48,586±2,582 iken, programdan haberdar olmadıklarını belirtenlerin tatmin seviyeleri ortalaması 29,851±2,218 çıkmıştır.

Gazi Üniversitesi örneklem grubunda, program hakkında bilgi sahibi olma (F ,057; P> 0,05), katılım dereceleri (F 1,938; P> 0,05) açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Program hakkında bilgi sahibi olma (F 10,676; P < 0,05) ve katılım dereceleri (F 13,881; P < 0,05) Ankara Üniversitesi örneklem grubu için de tatmin olma seviyelerinde anlamlı derecede farklılık göstermelerine sebep olmuştur. Programdan haberdar olduklarını belirtenlerin Hedef Toplum Tatmin Ölçeği'nden elde ettikleri ortalama değer 44,398±1,070'dir, haberdar olmadıklarını belirten örneklem grubunun ki ise 34,091±1,623'tür.

Hacettepe Üniversitesi örneklem grubunun (F 18,408; P < 0,05) hedef toplum tatmin ölçeğinden elde ettiği tatmin seviyeleri ortalamalarında sadece katılım derecelerine göre anlamlı farklılık görülmüştür. Aktif düzeyde katılımcı olduklarını belirtenlerin tatmin seviyeleri ortalamaları

64,333±5,338 iken orta düzeyde katılımcı olduklarını belirtenlerin ortalamaları 36,412 ±2,035'tir ve hiç katılmadıklarını belirtenlerin ortalamaları ise 29,239±1,481'dir.

Yine analiz sonuçlarına bakıldığında Bilkent Üniversitesi örneklem grubunda da (F 51,039; P< 0,05) katılım dereceleri tatmin düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmuştur. Bilkent üniversitesi örneklem grubunda olupta aktif katılımcı olduklarını belirtenler 58,250±2,042 puan toplarken bu tür programlara katılmadıklarını belirtenlerin tatmin seviyeleri ortalaması 31,277±1,718'dir.

Okul içi aktivitelerden haberdar olanlar toplamın %58.2'sini, haberdar olmayanlar ise toplamın %41.7'sini oluşturmaktadır. Bu bölümde eğlendirmeye alınmış olan 462 kişiden sadece 42 tanesi okul içi sosyal ve spor aktivite programlarından haberdar ve aktif katılımcı olduklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte programlardan haberdar olmadıklarını ve aynı zamanda aktivitelere katılmadıklarını belirtenlerin toplam sayısı ise 127'dir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Artık üniversiteler ve okullar öğrencilerine ve mensuplarına çeşitli serbest zaman aktiviteleri sunabilmek için daha yoğun çaba harcamaktalar⁽¹²⁾. Amacı, üniversitelerde uygulanmakta olan sosyal ve spor aktivite programlarının katılımcılarını ne düzeyde tatmin ettiğini yine üniversitenin mensupları tarafından değerlendirmek olan bu çalışma daha önceden yapılmış olan çalışmalarla paralellik göstermektedir. Bu tür aktivitelerden elde edilen tatmin seviyeleri ile araştırma grubunun sosyo-ekonomik durumları, sosyal statüleri (gelir düzeyi, meslek, eğitim, sosyal sınıf) ve sosyo-demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, evlilik durumu) ilişkilendirilmiştir ve bu değişkenlerin kişilerin tatmin düzeylerini ne derecede etkilediği araştırılmıştır⁽⁶⁾. Bir programda uygulanan ve katılınan aktiviteler aynı olmasına rağmen değişik sosyal gruplar farklı düzeylerde tatmin seviyelerine ulaşabilir⁽⁹⁾. Çünkü her insan farklı bir bireydir ve farklı özellikleri, talep ve ihtiyaçları vardır. Bir aktivite bir katılımcı için çok cazip gelebilecekken bir başkası için tam tersi bir etki yapabilir⁽⁸⁾. Bu çalışmada da mesleki statünün insanların bu tip faaliyetlerden duydukları tatmin seviyelerine etkisi karşılaştırılmıştır ve öğretim elemanları grubunun, öğrenci ve çalışanlara göre daha yüksek seviyede değerlere sahip oldukları görülmüştür. Ancak bulgular bu değişkenin tatmin düzeylerinde istatistiki düzeyde anlamlı bir farklılık oluşturmadığını ortaya koymuştur. Mesela ODTÜ ve Gazi üniversitesindeki gruplar arasında öğretim elemanlarının ortaya koymuş olduğu değerler diğer gruplara göre okullarında uygulanmakta olan sosyal ve spor programlarından daha yüksek seviyede memnuniyet duydukları görülmektedir. Ancak bu fark tatmin düzeylerinde istatistiksel anlamda farklılık gösterecek düzeyde değildir. Bu değerlendirme Hacettepe üniversitesi örneklem grubu ve Bilkent üniversitesi içinde geçerlidir. Sadece Ankara üniversitesinde öğretim elemanlarının ortalama değerleri diğer grupların ortalama değerlerine göre daha düşük seviyede kalmıştır ve yine sadece ODTÜ ve Bilkent üniversitesi öğretim elemanlarının ortalama değerleri tatmin düzeyi üzerine çıkabilmiştir. Bu sonuçlara göre mesleki statü farklılığı kişilerin tatmin düzeylerinde farklılık göstermelerine sebep olmamıştır.

Sosyal ve spor aktivite programlarına katılımı etkileyen iç etkenlerden (kişisel kapasite, bilgi ve ilgi) katılımcıların aktivitelerden haberdar olma ve haberdar olmama durumlarında tatmin düzeylerini etkilediği görülmüştür (Francken & Van Raij, 1981)⁽⁶⁾. Uygulanmakta olan bu programlar hakkında bilgi sahibi olmanın ve katılımın tatmin düzeyini etkilediği Gazi Üniversitesi hariç diğer dört üniversitede görülmüştür. Örneğin ODTÜ’de, program hakkında hem bilgi sahibi olan ve hem de katılımcı olan insanlar katılımcı olmayanlara ve hatta düzenlenen bu programlara hem katılmayıp hem de bu programlar hakkında bilgi sahibi olmayanlara karşın daha yüksek seviyede ortalama değerler göstermişlerdir. Ankara Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi gruplarının ortaya koyduğu ortalama değerler de bu yorumları destekler niteliktedir. Bu sonuçlara göre okullarda kampüslerde uygulanmakta olan bu tür aktivite programları hakkında kişilerin bilgi sahibi olmaları haberdar olmaları onların bu türden programlarla ilgili memnuniyet düzeylerini olumlu yönde etkilemektedir.

Boothby, Tungatt ve Townsend’in (1981) yaptıkları çalışma sonucunda insanların sportif aktiviteleri bırakma sebeplerini topladıkları altı önemli kategoriden biriside bu tür aktiviteler için harcanacak zaman bulamama ve aktivite yetersizliği sebep olarak görülmektedir. Kişilerin sosyo-ekonomik durumu değerlendirmeye alınarak yapılmış olan başka bir çalışmada zaman yetersizliği bu tür aktivitelerle katılmama sebeplerinden birisi olarak tesbit edilmiştir⁽⁴⁾. Yine Alexanris ve Carroll (1999) çalışmalarında zaman yetersizliği ile ilişkili engellerin en çok karşılaşılan sorun olduğunu vurgulamışlardır. Bu çalışmada da, aktivitelerle katılmama sebeplerinin sorulduğu giriş bölümüne genelde öğrenciler yoğun ders programları dolayısıyla zaman bulamamayı sebep göstermişlerdir⁽⁵⁾.

Bu çalışmanın genel olarak istatistiksel sonuçlarına bakıldığında Bilkent Üniversitesi dışındaki diğer üniversitelerin bünyelerinde bulundukları insanların (öğrenci, öğretim elemanı ve personel) sosyal ve fiziksel anlamdaki aktivite ihtiyaçlarını karşılamakta başarısız sayılabilecekleri bir performans sergiledikleri ortaya çıkmaktadır. Bu, belki bu tip programları hazırlayan ve organize eden kişilerin yetersizliğinden de kaynaklanıyor olabilir. Çalışmada da örneklem grubunun çoğunluğu, 1.sınıflar ve personel hariç, bu kanyu destekler nitelikte tepkiler vermişlerdir. Bu programların hazırlanmasında çalışmış olan insanlar üzerinde yapılmış olan bir çalışmanın sonuçları, büyük üniversitelerin okul içi sosyal ve spor aktivite programlarından sorumlu mevkilerde bulunan ve yetki ve sorumluluk alan insanların çoğundan fazlasının (%56,6) alanla ilgili akademik yeterliliğinin olmadığı yönündedir⁽¹³⁾.

Tatmin, kişinin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ile doğru orantılı bir kavramdır. İhtiyaçların karşılanma oranı ne kadar yüksek olursa, tatmin düzeyide o derece yüksek olur. Bu düzeyi yüksek tutabilmek için ise tüketici veya müşteri konumunda olan insanların taleplerini ve ihtiyaçlarını tesbit edip bu doğrultuda planlar yapılmalıdır. Bunun için ise kalifiye, ilgili alanda yetişmiş insan kaynağına ihtiyaç vardır. Başarıya kaliteli hizmetle ulaşılır, kaliteli hizmet ise müşterinin tatmin düzeyi ile birebir ilişkilidir. Çünkü kalite bir bakıma müşterinin hissettiği tatmin duygusudur.

KAYNAKLAR

- 1- Boothby, John, Tungatt, Malcolm F. & Townsend, Alan R. (1981). Ceasing Participation in Sports Activity: Reported Reasons and Their Implications. *Journal of Leisure Research*, First Quarter, pp. 1- 14.
- 2- Buchanan, Thomas; Christensen, James E. & Burdge, Rabel J. (1981). Social Groups and The Meaning of Outdoor Recreation Activities. *Journal of Leisure Research*, vol.13, no. 3, 254-266.
- 3- Caldwell, Linda L., Smith, Edward A. & Weissinger, Ellen (1992). *Society and Leisure*. Vol.15, no. 2, pp. 545-556.
- 4- Carroll, Bob & Alexandris Konstantinos (1997). Perception of Constraints and Strength of Motivation: Their Relationship to Recreational Sport. *Journal of Leisure Research*, Vol.29, No.3, pp. 279-299.
- 5- Alexandris, K. & Carroll. B. (1999). Constraints on Recreational sport participation in Adults in Greece: Implications for Providing and Managing Sport services. *Journal of Sport Management*. 13, 317-332.
- 6- Francken, D.A. & Van Raij, M.F. (1981). Satisfaction With Leisure Time Activities. *Journal of Leisure Research*. Vol. 13, no. 4, pp.337-352.
- 7- Frost, Reuben B., Lockhart, Barbara D. & Marshall, Stanley J. (1988). *Administration of Physical Education and Athletics; Concepts and Practices*. C.Brown Publishers, USA.
- 8- Jensen, Clayne R. (1995). *Outdoor Recreation in America*. Fifth Edition, Human Kinetics, USA.
- 9- Klaus, R.(1994). *Leisure in a Changing America, Multicultural Perspectives*. McMillan College Publishing Co.USA.
- 10- Parks, Janet B., and Zanger, Beverly R.K. (1990). *Spot and Fitness Management, Career Strategies and Professional Content*. Human Kinetics Books, Champaign, Illinois, USA.
- 11- Romsa, G. & Hoffman, W. (1980). An Application of Nonparticipation data In *Recreation research: Testing The Opportunity Theory*.
- 12- Shannon, Jack L.(1987). A Look To The Future; A Physical Education / Recreational Sports Complex. *Journal of Physical Education, Recreation and dance*. January, pp. 36-37.
- 13- Stewart, Ralph E. (1985). Intramural – Recreational Programs in Large Universities. *Journal of Physical Education , Recreation and Dance*. March, pp. 65-66.
- 14- Weese, W. James.(1997). The Development of an Instrument to Measure Effectiveness in Campus Recreation Programs. *Journal of Sport Management*, 11, 263-274.
- 15- Yüksek Öğretim Kurumları Mediko-Sosyal Sağlık Kültür ve Spor Dairesi Uygulama Yönetmeliği

TÜRK SPOR YÖNETİMİNDE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ ANLAYIŞI*

Semiyha DOLAŞIR **

Hakan SUNAY **

A. Faik İMAMOĞLU ***

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Türk Spor Yönetiminde insan kaynakları yönetiminin uygulanırlığını tespit etmek ve tespit sonucunda spor yönetiminin gelişimine ışık tutmaktır.

Araştırmanın evrenini, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (GSGM) merkez teşkilatında görev yapan 1 Genel Müdür, 4 Genel Müdür Yardımcıları, 12 Daire Başkanları, 37 Spor Federasyonlarının Genel sekreterleri (2000 yılı itibarıyla) ve 46 Şube Müdürleri düzeyindeki yöneticiler olmak üzere toplam 100 üst düzey yönetici oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini 1 Genel Müdür, 4 Genel Müdür Yardımcısı, 37 Federasyon Genel Sekreteri, 12 Daire Başkanı ve 16 Şube Müdürü olmak üzere evrenin % 70'i oluşturmaktadır.

İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, ilgili literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak araştırmanın amacına ulaşmak için geliştirilen anket Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde görev yapan çeşitli kademedeki yöneticilere uygulanmıştır.

Araştırmada bilgi toplama aracı olarak kullanılan anket Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Reyhan Bilgiç tarafından tasarlanmış olup bu araştırma çerçevesinde güvenilirlik çalışması yapılmış ve anketin bölümleri itibarıyla, hizmetçi eğitime yönelik bölüm için $\infty.74$ ve performans değerlendirmeye yönelik bölüm için $\infty.93$ güvenilirlik değerleri elde edilmiştir.

Verilerin çözümlenmesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Ayrıca, spor yöneticilerinin eğitim ve görev gruplarına göre hizmet içi eğitim ve performans değerlendirmelerine ilişkin görüşleri arasındaki farkların belirlenmesinde ONE-WAY-ANOVA (Tek yönlü varyans analizi) kullanılmıştır. Varyans analizi sonucunda gruplar arasında bir fark çıkması durumunda farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için TUKEY analizi yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. Sonuçta, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde görev yapan üst düzey yöneticilerinin insan kaynakları yönetimi konusundaki uygulamaları değerlendirildiğinde, bu yönetim yaklaşımının kurumda benimsenmediği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Spor Yönetimi, İnsan Kaynakları Yönetimi, Hizmetçi Eğitim, Performans Değerlendirme.

* Bu çalışma 3-5 Kasım 2000 tarihinde yapılan VI. Spor Bilimleri Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Ankara Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ANKARA

*** Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ANKARA

UNDERSTANDING OF HUMAN RESOURCES IN TURKISH SPORT MANAGEMENT ABSTRACT

ABSTRACT

The purpose of this study was to determine the application of Human Resources Management in Turkish Youth and Sport General Directory Organization. The population of the study included head director (1), assist head directors (4), departman (12) and office (46) directors and General Secretary of Sports Federation (37 until 2000). The sampling of the study is head director (1), assist head directors (4), departman (12) and office (16) directors and General Secretary of Sports Federation (37) that is 70 % of the population. With this aim, some information were given about purpose of this research by means of literature review. In addition to this, a questionnaire was applied to the subject to reach the purpose of the study.

The questionnaire was prepared by Assist Prof. Dr. Reyhan Bilgiç working in Middle East Technical University for proje working and applied by investigator. Reliability of the questionnaire is $\infty.74$ for third part and $\infty.93$ for fourth part.

Evaluation of the items, descriptive statistics were used. Besides this to determine the differences between work-related education and performance evaluation of sports managers according to their education level and responsibility, one way anova and tukey test were used. SPSS (Statistical Package for Social Sciences) were used for evaluating of data.

At the end of the study, evaluations of ideas of subject about applications of human resource management showed that, human resource management is not applied in Turkish Youth and Sport General Directory.

Key Words: *Turkish Sport Management, Human Resources Management, Work-related Education, Performance Evaluation*

GİRİŞ

Günümüzde toplumların refah ve kültür düzeylerinin bir göstergesi olarak anlam kazanan sporun, insanların ve ülkelerin yaşamında çok önemli yeri vardır. Çağımızın en önemli sosyal olgularından birisi olan sporun yaygınlaşması ve uluslararası alanda elde edilecek başarılar büyük ölçüde bu alandaki teşkilatlanma ve yönetime bağlıdır (Mollaoğlu,1998). Yirmibirinci yüzyılın kaçınılmaz sosyal gerçeği olarak sporun gelişmesinde sevk ve idare verimli şekilde işlemelidir. Bu noktada spor yönetimi kavramı ortaya çıkmaktadır. Sportif hizmetlerini istenilen hedeflere ulaştırmayı amaçlayan spor yönetimi, insan ve madde kaynağını etkin bir şekilde kullanmak zorundadır. Hem fiziksel hem de zihinsel gücüyle örgüte katılan ve aynı zamanda diğer üretim faktörlerini organize eden önemli bir üretim faktörü olan insanın en verimli bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. İnsanın doğası, duyguları, düşünceleri, yetenekleri ve bilgisi ile çok boyutlu yaşayan bir varlık olduğu düşünüldüğünde insan unsurunun etkili yönetimi diğer unsurlardan daha farklı yaklaşımlar gerektirmektedir. Hammaddesi sadece insan olan spor yönetiminde, insanı etkili şekilde yönetme görevini üstlenen spor yöneticileri birer sanatçı üslubu ile yönetim fonksiyonlarını gerçekleştirmelidir. Bu durumda insan kaynakları yönetimi önem kazanmaktadır (Öztürk, 1998).

Bu noktadan hareketle; bu çalışmanın amacı, Türk spor yönetiminde en önemli resmi kuruluş olan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünde çalışan, sporun gelişmesinde etkin rol oynayan spor yöneticilerinin, uygulamalarında sergiledikleri insan kaynakları faaliyetlerinin boyutlarını ve niteliklerini ortaya çıkarmaktır. Bir başka deyişle, Türk spor yönetiminde insan kaynakları yönetiminin uygulanırlığını tespit etmek ve tespit sonucunda spor yönetiminin gelişimine ışık tutmaktır.

Spor Yönetiminde İnsan Kaynakları Gerekliliği

Yönetim fonksiyonlarına genel anlamda bakıldığında özellikle yönetme fonksiyonun temel konusunun insan olduğu görülmektedir. İnsanların yer aldığı her örgütte insanlarla ilgili pek çok sorunun olduğu bir gerçektir. Zira insanlar yetenek ve beceri bakımından birbirinden farklıdır ve bir insanın yapabileceği işlerde sınırlıdır. Kaldı ki, psiko-sosyal yapıda bir varlık olan insanı tanıma ve anlama güçlüğü de ortadadır. Bu nedenle insanları örgütsel amaçlara yönlendirebilme oldukça zor bir iştir (Ekenci ve İmamoğlu, 1998 s.37). Buradan da anlaşılacağı gibi, yönetimin konusu ve hareket noktası insandır.

Spor yönetimi genel yönetim anlayışının spor alanına uygulanması olarak değerlendirilir. Bu nedenle spor yönetiminin özellikleri sportif hareketlerin amaç ve işlevlerinden kaynaklanmaktadır. Spor yönetiminin hem girdisi hem de çıktısı insandır. Bir başka ifade ile sporun ham maddesi insandır (Doğar, 1997, s.58). Bu noktada insan gücünün en verimli şekilde kullanılmasında başlı başına ayrı bir yönetim anlayışı diğer bir deyişle insan kaynakları yönetiminin önemi ortaya çıkmıştır.

Spor organizasyonlarının insan kaynakları olan sporcularına, antrenörlerine, gönüllülerine, tesis müdürlerine, finansörlerine, spor pazarlama direktörlerine, mal sahiplerine, genel müdürlere ve diğerlerine her zaman bağlı olmalarına rağmen, spor alanında insan kaynakları yönetimi hakkında çok az kaynak vardır. Spor organizasyonları, artan rekabet, çok yönlü ve değişken pazarlar, azalan finansal kaynaklar, teknolojiye bağlı gelişmeler gibi bir takım mücadele edilmesi gereken alanlarla karşı karşıya kalır. Bu mücadelede, sorunlara sağlıklı çözümler getirebilmek için spor yöneticilerinin çalışanlarını yeteneklerine, değer yargılarına, farklılıklarına, kaygılarına ve potansiyellerine hassasiyetle yaklaşmaları gerekir. İyi tanımlanmış organizasyon yapıları, finans ve pazarlama stratejileri ile birlikte gerekli olmakla beraber tek başına yeterli değildir. Spor organizasyonlarının gelecekteki başarıları, spor yöneticilerinin insan kaynakları konularıyla çok yönlü açılardan ele alınan kabiliyetleri ile yakından ilgilidir

İnsan Kaynakları Yönetimi ve Temel Faaliyet Alanları

İnsan kaynaklarının yönetimi, alışlagelen personel yönetimi ve geleneksel yönetim anlayışının çok ötesinde bir çok boyutu beraberinde taşıyan yeni bir olgudur. Geleneksel yönetim anlayışından farklı olarak İKY örgütlere sistematik ve fizyolojik modeller olarak bakmamakta, yaşayan sosyal ve toplumsal bir varlık olarak bakmaktadır. Bu çevrede de İKY,değişen yaşam koşulları, teknoloji, iş çevresi ve müşterilerin beklentileri gibi çalışanların yani örgütlerin güç kaynaklarının da istek ve ihtiyaçlarının farklılaşmasının ve hızla değiştiğinin farkında olan ve bu yönde strateji geliştiren yeni ve modern bir anlayıştır (Cowling ve Maker,1998, s:8; Lawrance et al. 1992,s: 5).

İKY; bir tanıma göre, kurum ve çalışanları arasında varolan ilişkileri etkileyen bütün yönetim karar ve hareketleri kapsar. Bir başka tanımda ise, İKY, bir kuruluşta çalışanların hepsinin belli bir amaca yönelik olarak çaba göstermeleri olarak tanımlanmaktadır. İKY, kuruluşun hedeflerine ulaşabilmesi ve örgütlere rekabette üstünlük sağlamak amacı ile gerekli olan faaliyetleri gerçekleştirecek olan yeterli sayıda kalifiye elemanların işe alınması, eğitimi, geliştirilmesi, motivasyonu ve değerlendirilmesi sürecidir (Scarpello ve Ledinka,1988,s: 12).

İKY, örgüt çalışanlarının amaç ve hedeflere ulaşabilmek için nasıl etkin bir şekilde yönetilebileceği ve mutlu olabilecekleri konusunu ele alır. İnsanların işlerinden ve çalışma ortamından mutlu olabilmeleri, keyif almaları ve gurur duyabilmeleri insan kaynakları yönetiminin temelidir. İKY ne yapıldığını, ne yapılabileceğini ve nasıl yapılması gerekli olduğunun sorularını sorar ve cevaplar. Bugün için verimlilik, etkililik, etkinlik, sahiplenme, kalite, yeterlilik, tatmin, gurur duyma ve performans gibi olgular insan kaynaklarının bir işlevidir. İnsan Kaynakları yöneticisi kurumlarda çalışanların sözcüsü olabilmelidir (Wagner ve Hollenbeck, 1995).

Çalışanların performansının artırılması, verimliliğin sağlanması için atılacak olan ilk adım, çalışanların istek ve ihtiyaçlarının net olarak ortaya konması, beklentilerinin tespit edilmesidir. Kişisel amaç ve hedefler anlaşılmalı, örgütsel hedeflerle uyum içinde yürütülmesi ve gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Tüm bunları sağlamak için iyi bir kariyer planlama, performans değerlendirme, ücret yönetimi ve ödüllendirme, eğitim vb. konular İKY'nin temel konuları arasında yer almaktadır (Mathis ve John 1997, s: 25).Sonuç olarak insan kaynakları yönetimi kısaca şöyle tanımlanabilir; "Örgütte, rekabetçi üstünlükler sağlamak amacıyla gerekli insan kaynağının sağlanması, istihdamı ve geliştirilmesi ile ilgili politika oluşturma, planlama, örgütlenme yönlendirme ve deneme faaliyetlerini içeren bir disiplindir". Bu faaliyetler, bir taraftan örgüt amaçlarını gerçekleştirebilecek diğer taraftan çalışanların ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve aynı zamanda da örgütün topluma karşı sorumluluklarını yerine getirebilecek nitelikte olmalıdır .

Bu faaliyetlerin tümünü gerçekleştirebilmek için örgütler verimli bir insan gücü planlaması ve programlaması yapmak zorundadır. Örgütteki yöneticilerin kendi başlarına insan gücü kaynağına doğrudan ulaşabilmeleri ve personeli istihdam ederek değerlendirebilmeleri hayli güçtür. Bu nedenle örgütlerde insan kaynakları yönetimi adı altında uzmanlaşmış bir bölümün faaliyette bulunmasına ihtiyaç duyulmuştur. Tüm örgütler açısından bakıldığı zaman da İKY'nin beş ana görevi bulunmaktadır. Bu görevler birbirini tamamlar ve izler şekilde yer alırlar (Leonard,1979).

1. İnsan Kaynaklarının İstihdamı

Temel faaliyet alanları, kurumun iş yapısı, süreçleri ve çalışan nitelikleri hakkında bilgi alınmasını sağlayan iş analizleri ve etüdlerrinin yapılması, kurumun kısa ve uzun dönem insan kaynağı ihtiyaçlarının tahmini ve planlanması, gereksinimler doğrultusunda personel alımı çalışması ve aday belirlenmesi ve adaylar içinde uygun olanların seçimi ve işe yerleştirilmesidir (Leonard,1979).

2. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi

İşe alınan personelin kurumun felsefesi, amaç ve hedefleri ile politikalarının öğretilmesi, kurum kültürünün kazandırılması, personelin işi ne derece iyi yaptığının belirlenmesi ve başarı değerlemesi yapılarak çalışanların kurum içi ve dışı eğitimlere gönderilmesi insan kaynaklarının geliştirilmesi adına yapılan temel işlemler arasındadır (Could,1978).

3. Ücretleme

Temel işlevi, eşit işe eşit ücret ilkesi gereğince, iş analizlerine dayalı iş değerlemesi yolu ile işlerin ücretlerin belirlenmesi, piyasa ücret analizi çalışması, ücret dışı ödemelerin belirlenmesidir (Leonard,1979).

4. İnsan Kaynaklarının Yönlendirilmesi

Etkili bir iletişim sisteminin kurulması, personelin kurumun amaçları doğrultusunda motive edilmesi gerekmektedir (Leonard,1979).

5. Bütünleştirme

Sağlıklı bir çalışma ortamının sağlanması şikayet ve rahatsızlıkların yönetilmesi ve varsa sendikal faaliyetlerin olumlu şekilde yürütülmesi temel faaliyet alanlarındandır.

Örgütlerdeki İKY departmanlarının bu çalışmaları yapmaları yeterli değildir. Kuruluşun diğer birimleri için bilgiler üretmek ve onlara danışmanlık yapmak da görevleri arasındadır. Örgütlerin modern çağda ayakta kalabilmesi ve sürekliliğini sağlayabilmesi etkili bir İKY sistemine sahip olmalarına bağlıdır. Esnek ve yatay bir yapıya sahip olan kuruluşlarda İKY faaliyetleri verimli şekilde yürütülebilmektedir (Waliler,1980).

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (GSGM) merkez teşkilatında görev yapan 1 Genel Müdür, 4 Genel Müdür Yardımcıları, 12 Daire Başkanları, 37 Spor Federasyonlarının Genel sekreterleri (2000 yılı itibari ile) ve 46 Şube Müdürleri düzeyindeki yöneticiler olmak üzere toplam 100 üst düzey yönetici oluşturmaktadır. Anket tüm evrene ulaştırılmış, Şube Müdürleri (46 Şube Müdüründen sadece 16 Şube Müdürü ankete cevap vermiştir) hariç diğer yöneticilerin tümü ankete cevap vermiştir. Bu itibarla araştırmanın çalışma evrenini 70 üst düzey yönetici oluşturmaktadır (n:70).

Veri Toplama Araçları ve İstatistiksel Analiz

İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, ilgili literatür'ün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak araştırmanın amacına ulaşmak için geliştirilen anket, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde görev yapan çeşitli kademedeki yöneticilere uygulanmıştır.

Araştırmada bilgi toplama aracı olarak kullanılan anket Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Reyhan Bilgiç tarafından tasarlanmış ve uygulanmaya hazır konumda proje haline getirilmiştir. Bu anket izin alınarak araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Araştırmacılar tarafından güvenilirlik çalışması yapılmış ve anketin bölümleri itibariyle, hizmetiçi eğitime yönelik bölüm için .74 ve performans değerlendirmeye yönelik bölüm için .93 güvenilirlik değerleri elde edilmiştir. Uygulanan anket dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm spor yöneticilerinin kişisel özelliklerine yönelik tanıtıcı bilgileri içermektedir. Anketin ikinci kısmı ise Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde uygulanan ve yöneticiler tarafından en çok tercih edilen seçme teknikleri ölçmeyi amaçlayan yöntemlerden oluşmaktadır. Hizmetiçi eğitim programlarını ve uygulamalarını ölçmeyi amaçlayan maddeler ise anketin üçüncü bölümünü oluşturmaktadır. Anketin son bölümünde ise kurum içinde performans değerlendirme uygulamalarına yönelik sorular yer almaktadır. Anketin üçüncü ve dördüncü bölümlerinde yer alan maddeler likert tipi beş ölçekli hazırlanmıştır. Bunlar 1: hiç geçerli değil (1.00-1.79); 2: geçerli değil (1.80-2.59); 3: ne geçerli ne değil (2.60-3.39); 4: geçerli (3.40-4.19) ve 5: tamamen geçerli (4.20-5.00) şeklindedir (Balci, 1993, s.64 ; Taymaz, 1996, s.19; Tezbaşaran, 1997, s.6).

Toplanan verilerin işlenmesi bilgisayar ortamında yapılmıştır. İlk olarak, üçüncü (md. 7,10,11) ve dördüncü (md. 5, 17, 21, 24,25,26,27,32,33,34,36) bölümlerde reverse edilmesi gereken maddeler analize tabi tutularak değiştirilmiştir.

Verilerin çözümlenmesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Ayrıca, spor yöneticilerinin eğitim ve görev gruplarına göre hizmet içi eğitim ve performans değerlendirmelerine ilişkin görüşleri arasındaki farkların belirlenmesinde Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Varyans analizi sonucunda gruplar arasında bir fark çıkması durumunda farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için TUKEY HSD analizi uygulanmıştır.

Tek yönlü varyans ve tukey analizinin istatistiksel anlamda kabulü için .05 anlamlılık düzeyi benimsenmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılmıştır.

BULGULAR

1. Kişisel Bilgilere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan yönetici personelin bağlı buldukları birimlerdeki görev gruplarına göre, merkez teşkilatında % 1.4 (1 kişi) Genel Müdür, % 5.7 (4 kişi) Genel Müdür Yardımcıları, % 17.1 (12 kişi) Daire Başkanları, % 22.9 (16 kişi) Şube Müdürleri ve % 52.9 (37 kişi) Federasyon Genel Sekreterleri olarak yöneticilik yaptığı tespit edilmiştir. Anket uygulanan yöneticilerin çoğunluğu (% 64.2) 41-50 yaş grubundadır. Bunu % 27.5'lik oranla 31-40 yaş grubu yöneticiler takip etmektedir. Araştırmaya katılan yöneticilerin çoğunluğu (% 80) üniversite mezundur. Bunu % 15.7 ile lise, % 4.3 ile de yüksek lisans mezunları takip etmektedir.

2. Yöneticiler Tarafından Tercih Edilen Seçme Tekniklerine İlişkin Bulgular

Yöneticiler tarafından tercih edilen personel seçme teknikleri tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Yöneticiler Tarafından Tercih Edilen Personel Seçme Teknikleri

Seçme Teknikleri	F	N
Serbest Mülakat	27	70
İş Bilgisi	23	70
Performans Testi	21	70
Detaylı Başvuru Formu	18	70
Genel Kültür Testi	13	70
Kişilik Testi	10	70
Referans Mektubu	8	70

Tablo 1'de görüldüğü gibi, yöneticilerin tercih ettikleri personel seçme tekniklerinin başında serbest mülakat gelmektedir. Bununla beraber iş bilgisi ve performans testi yöneticiler tarafından tercih edilen diğer seçme teknikleri olarak belirtilmiştir.

Bu teknikleri detaylı başvuru formu, genel kültür, kişilik testi ve referans mektubu izlemektedir. Yöneticiler birden fazla seçme tekniği belirttiği için yüzde ifadeleri alınmamıştır.

3. Hizmetiçi Eğitime Yönelik Bulgular

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü merkez teşkilatındaki eğitim programlarının nitelik ve yeterliliğine yönelik maddelerin ortalama değerleri ve standart sapmaları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Hizmetiçi Eğitime Yönelik Uygulamalar

Hizmetiçi Eğitime Yönelik Maddeler	X	Sd
1.Eğitim programlarına seçilme isteğe göre yapılır.	1.86	1.17
2.Yeterli sayıda eğitim programları vardır.	2.17	1.03
3.Eğitim programları ihtiyaca göre ayarlanır.	2.32	1.49
4.İhtiyacı olmayan da eğitime gönderilir.	2.10	.96
5.Eğitim programlarının içeriği konusunda çalışanlara bilgi verilir	2.64	1.19
6.Eğitim programlarına yerleştirme sınava göre yapılır	1.54	1.04
7.Eğitim programları gereksizdir.	2.64	1.38
8. Eğitim programından yararlananlar başarılarını daha sonra da devam ettirir	2.36	1.45
9.Eğitim programlarında edinilen bilgilerle iş arasında ilişki kurmak mümkündür	2.86	1.03
10.Eğitim programına insanlar isteyerek giderler	2.38	1.33
11.Eğitim programları bir "boş vakit" geçirme aracıdır	2.88	1.37
12.Eğitim programları can sıkıcıdır	1.59	.86
13.Eğitim programlarımız yararlıdır.	3.09	1.03
14.Eğitim programları yetenek seviyesine göre düzenlenir	2.01	1.25
15.Eğitim programına insanlar isteksizce giderler	2.39	.75
16.Eğitime giden insanlar eğitim programlarından yararlandıklarını söylerler	3.12	1.14
17.Hizmetiçi eğitimden daha fazla eğitim programlarına ihtiyaç vardır	4.97	1.74
18.Bu işyerinde kadınlara daha çok eğitim olanağı sağlanır.	2.06	.59
19.Bu işyerinde erkeklere daha çok eğitim olanağı sağlanır	1.74	.93
20.Bu işyerinde yaşlılar eğitim programına gönderilir	2.39	1.56
21.Bu işyerinde her isteyen istediği eğitim programına gönderilir	4.06	.84
22Bu işyerinde daha çok gençler eğitim programlarına gönderilir.	2.42	1.01

Tablo 2’de görüldüğü gibi, hizmetiçi eğitim programlarına yönelik maddelerin değerlendirilmesinde puanların aritmetik ortalaması (x: 2.52) ortaya yakın olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar GSGM’de uygulanan hizmetiçi eğitim programlarının nitelik ve yeterliliğinin orta düzeye yakın olduğunu göstermektedir.

Ayrıca her bir madde değerlendirmesi dışında her bir katılımcı için hizmetiçi eğitime yönelik toplam tutum puanları hesaplanmıştır. Hesaplanan bu puanlar gruplarına göre hizmetiçi eğitim tutumları arasında fark bulunup, bulunmadığının tespitine yönelik olarak yapılan analiz sonuçları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3: Yöneticilerin Görev Durumlarına Göre Hizmetiçi Eğitim Programlarına Yönelik Uygulamalarının Varyans Analizi

Varyansın Kaynağı	Df	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Olasılık
Gruplar arası	4	3106.2	776.5	0.0359
Gruplar içi	64	18118.0	283.0	
Toplam	68	21224.2		

($p < 0.05$)

Tablo 3'de görüldüğü gibi, GSGM' de çalışan yöneticilerin görev durumlarına bağlı olarak şube müdürlerinin, daire başkanlarına oranla, hizmetiçi eğitim programlarından daha çok memnun oldukları yönündedir. Ayrıca yöneticilerin eğitim durumlarına bağlı olarak hizmetiçi eğitim programlarına yönelik tutumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanmamıştır. Kurumda uygulanan hizmetiçi eğitim programlarının frekans dağılımları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: GSGM'de Uygulanan Hizmetiçi Eğitim Programları

Eğitim Programı	F	%
İşte Eğitim	35	50
İş yerinde Teknik Eğitim	25	35.7
Diğer Kurumlar Tarafından Ortak Verilen Eğitim	10	14.3
Toplam	70	100.0

Tablo 4'de görüldüğü gibi, işte eğitim GSGM' de en çok kullanılan eğitim programı olarak ortaya çıkmıştır. Bu eğitim programını, iş yerinde teknik eğitim ve diğer kurumlarla ortak verilen eğitim programları izlemektedir.

4 Performans Değerlendirmesine İlişkin Bulgular

Yöneticilerin performans değerlendirmesi konusundaki düşüncelerini saptamak ve bu alanlarda yapılan uygulamaları ortaya çıkarmak için hazırlanan maddelerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5: Performans Değerlendirmesine Yönelik Uygulamalar

Performans Değerlendirmesine İlişkin Maddeler	X	Sd
1. Bu işyerinde personelle ilgili kararlar alınırken performans değerlendirmesinden elde edilen konular kullanılır.	1.77	1.31
2. Performans değerlendirmesinde kullanılan formlar iş analizlerine dayandırılır.	1.58	1.05
3. Performansları değerlendirilen kişiler genellikle hangi performans boyutları üzerinde değerlendirileceklerini bilirler.	2.23	.91
4. Değerlendirmenin nasıl kullanılacağı konusunda bu iş yerinde personele bilgi verilir.	2.36	1.04
5. Arzu edilen iyi işlerin dağıtımı kimin kimi tanıdığına bağlı olarak yapılır.	4.08	1.28
6. Başarısı düşük olan kişiye bu konu bildirilir.	1.93	1.26
7. Başarısı yüksek olan kişiler bir şekilde ödüllendirilir.	4	1.02
8. Çalışanlara iş yerinde açılacak olan pozisyonlar konusunda bilgi verilir.	2.26	1.04
9. Transfer veya iş değiştirmeler başarı değerlendirmelerine göre yapılır.	2.91	1.47
10. Bu iş yerinde performansı yüksek olan kişilerin yükselme şansı vardır.	1.71	1.15
11. Performansınızın niteliği konusunda amirler çalışana geri bildirimde bulunurlar.	1.81	1.07
12. Performansı birinci derecede amirler değerlendirirler.	3	1.34
13. Performans değerlendirmesi yapılırken insandan çok yapılan iş göz önünde tutulur.	2.19	1.53
14. Kadınların erkeklerden daha fazla yükselme imkanı vardır	2.90	1.10
15. Erkeklerin kadınlara oranlara yükselme şansları daha azdır.	2.49	1.58
16. Hiçbir dış faktör etki etmezse beş yıl sonra yine aynı iş yerinde çalışmak isterim.	2.81	1.29
17. Başarı değerlendirmeleri yapılırken kişinin yaşı ve diğer özellikleri göz önüne alınmalıdır.	4	1.06
18. Çalışanlar işlerini iyi yapıp yapmadıkları konusunda geribildirim almak isterler.	2.25	1.50
19. Performans değerlendirmesi yapan kişiler bu işi nasıl yaptıkları konusunda bilgilidirler.	2.12	1.44
20. Genel olarak bu işyerinde performans değerlendirmesinin iyi yapıldığını düşünüyorum.	2.13	.95
21. Başarı değerlendirmeleri yapılırken insanların kişilik özellikleri ön plana çıkar.	4	1.12
22. Kadın değerlendirmeciler erkek değerlendirmecilerden daha adildir.	2.91	.76
23. Bu işyerinde çalışan mutlaka takdir edilir.	2.12	.85
24. Performans değerlendirmesi yaparken kişiyi bir bakışta bilirim.	2.96	1.13
25. Değerlendirmeyi yaparken kişinin son zamanlardaki performansı beni etkiler.	2.91	.61
26. İnsan bir kere başarılı ise benim gözümde hep başarılıdır.	4	.82
27. Kişinin bir alanda başarılı olması demek her alanda başarılı olması demektir.	3.61	.91
28. Değerlendirmeyi yapan kişiler bu işi yaparken oldukça zorlanır.	3.41	.69
29. Değerlendirmeyi yapanların çok puan verdiklerini düşünüyorum.	4	.90
30. Bir iş yerinde her zaman herkes aynı derecede başarılıdır.	1.99	.72
31. Bu iş yerinde çalışanların yarısından fazlası orta derecede başarılıdır.	2.55	1.02
32. Erkek değerlendirmeciler kadın değerlendirmecilerden daha adildir	3.30	.77
33. Değerlendirmeyi yapan kişiler değerlendirme konusunda zorlanmazlar.	3.33	.85
34. Başarısız insanı hemen tanırım.	2.90	1.03
35. Bu işyerinde kullanılan performans değerlendirme sisteminden memnun musunuz?	2.23	1.00
36. Performans değerlendirme yapanlar genellikle kişilere düşük puanlar verirler.	4	.66
37. İdeal anlamda performans değerlendirmesinin nasıl yapılacağını bilirim.	2.67	.97
38. Performans değerlendirme sistemimizin iyi bir sistem olduğunu düşünüyorum	2.86	1.02

Tablo 5’de görüldüğü gibi yöneticilerin performans değerlendirmesine yönelik maddelerden elde edilen puanların aritmetik ortalaması (\bar{x} : 2.79) orta düzeyde olduğu görülmüştür. Özellikle (md 17,21,26) maddeler incelendiğinde GSGM’ de performans değerlendirmesinin ‘işe göre değil de kişiye göre yapıldığı’ ve değerlendirmede ‘yaş, cinsiyet gibi faktörlerin önemli olduğunu’ gösteren maddelerin ortalamalarının yüksek olduğu görülmektedir.

Ayrıca yöneticilerin görev gruplarına göre performans değerlendirmeye yönelik tutumları arasında farka ilişkin Tek Yönlü Varyans analizi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Yöneticilerin Görev Durumuna Göre Performans Değerlendirmeye Yönelik Uygulamalarının Varyans Analizi

Varyansın Kaynağı	Df	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Olasılık
Gruplar arası	4	8605.4	2151.3	.0008
Gruplar içi	64	25501.3	398.4	
Toplam	68	34106.8		

($p < 0.05$)

Tablo 6’da görüldüğü gibi GSGM’ de çalışan yöneticilerin görev durumuna bağlı olarak Genel Müdür Yardımcılarının, Genel Sekreterlere oranla, GSGM’ de uygulanan performans değerlendirme yöntemlerine ve uygulamalarına daha olumlu baktığı yönündedir. Bununla birlikte Şube Müdürlerinin, Daire Başkanlarına oranla uygulanan performans değerlendirme yöntemlerinden daha hoşnut olduğu görülmekte olup, GSGM’ de çalışan yöneticilerin eğitim durumlarına bağlı olarak performans değerlendirmelerine yönelik uygulamaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Yöneticilerin performans değerlendirmesine ilişkin bilgiyi nereden aldıklarına ilişkin bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Yöneticilerin Performans Değerlendirmesine İlişkin Bilgi Kaynaklarına Yönelik Bulgular

Bilgi Kaynağı	F	%
Kurs	8	11.4
Kitap/broşür	11	15.7
Üniversite veya lisede kurs	8	11.4
Birden fazla kurs veya ders	4	5.7
Konu ile ilgili değil	39	55.8
Toplam	70	100.0

Tablo 7’de görüldüğü gibi, GSGM’ de görev alan yöneticilerin büyük bir çoğunluğu (% 55.8) performans değerlendirmesi konusunda yeteri kadar bilgilendirilmemiştir. Konu hakkında bilgi sahibi olan katılımcılar ise bu bilgileri ya kitap ve broşürlerden (% 15.7) yada kurs ve derslerden edinmişlerdir.

TARTIŞMA

Bu araştırmada devletin resmi spor örgütü olan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü merkez teşkilatında görev yapan, yöneticilerin insan kaynakları yönetimi faaliyetlerine ilişkin uygulamaları tespit edilmiştir.

Sunay ve arkadaşlarının (2000) yapmış olduğu araştırmada GSGM’ de çalışan yöneticilerin çoğunluğunun 42 ve üstü yaş ortalamalarına sahip oldukları bulunmuştur. Araştırmamızda da araştırma kapsamına giren yöneticilerin büyük bir çoğunluğu (% 64.2) 41-50 yaş grubu arasındadır.

Yenel ve İmamoğlu’ nun (1998) yapmış oldukları çalışmada GSGM’ de çalışan yöneticilerin %95.43’ünün yüksek okul mezunu olduğu saptanmıştır. Oranın yüksek olmasındaki en önemli unsur yürürlükteki mevcut mevzuatın yönetici olabilmek için belli bir süre ve yüksek okul mezunu olma şartından kaynaklanmaktadır. Benzer yüzdeler bu çalışma da elde edilmiştir. Buna göre yöneticilerin % 84.3’ü üniversite mezunu, bunların da % 4.3’ü yüksek lisanslıdır. Bu eğitim düzeyini % 15.7 ile lise mezunları takip etmektedir. Bu sonuçlar gösteriyor ki, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü’nde üst düzeyde görev alan yöneticilerin büyük bir çoğunluğu yüksek lisans eğitimi almamıştır. Örgütteki yüksek lisans ve bilim uzmanlığı eğitimi alanların sayısının artması, hizmetlerin kalitesinin artmasını, uygulamalarında bilim ve rasyonelliğin etkin olmasını ve dolayısıyla örgüt ikliminin de olumlu yönde etkilenmesini sağlayacaktır. Elbette ki yüksek lisans eğitimlerinin kuruma faydalı olabilmesi için, günümüzde değişen yönetim yaklaşımlarına yönelik olması gerekmektedir. Sporda insan kaynakları yönetimine ilişkin çalışmalar, sporun sevk ve idaresine olumlu katkılarda bulunabilecektir.

Üçışık (1999), Türk spor yönetiminin merkeziyetçi bir şekilde yapılan atamalarla görev alan yöneticiler tarafından yönetilmesini, spor yönetiminin gelişmesine ve sporda başarının artmasında bir engel olarak belirtmiş ve halen mevcut olan spordan sorumlu bakanlık yerine icracı bakanlığa dönüştürülmesi gerekliliğini vurgulamıştır. 1999 yılından itibaren uygulamaya konulan devlet memurluğu sınavı adı altında yapılan yazılı sınav sonuçları Devlet Personel Dairesi Başkanlığı tarafından değerlendirilip ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına personel sağlanacaktır. Bu denli merkeziyetçi bir anlayışın spor yönetimine ne derece katkıda bulunacağı tartışma konusudur. Bu çalışmada da yöneticilerin anketlere verdikleri yanıtlar doğrultusunda

mevcut bulunan personel yerleştirme prosedüründen memnun olmadıkları ve göreve atanacak personele, Serbest Mülakat (27/70), İş Bilgisi Testi (23/70), Performans Testi (21/70), Detaylı Başvuru Formu (18/70), Genel Kültür Testi (13/70), Kişilik Testi (10/70), Referans Mektubu (8/70) gibi seçme tekniklerinin uygulanması ve uygun işe uygun elemanın yerleştirilmesi gerekliliğini vurgulamışlardır.

Devlet Personel Dairesi Başkanlığı tarafından yapılan personel yerleştirme sisteminin Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü , kurumu içinde etkin seçme programı niteliği taşımamaktadır. İnsan kaynakları yönetimi anlayışının bulunduğu bir kurum içersinde etkin bir seçme ve yerleştirme işleminin yapılabilmesi için işe yerleştirilme prosedürlerinin uygulanması gerekir.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde çalışan yöneticilerin personel seçimleri ve testler konusunda herhangi bir eğitim alıp almadıklarına dair veriler ise, katılımcıların % 55.8'inin bu alanla ilgili herhangi bir bilgiye sahip olmadığını ortaya çıkarmıştır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 214. Maddesine dayanılarak Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü hizmet içi eğitim yönetmeliğini hazırlamıştır. Bu yönetmelik uyarınca Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Merkez ve Taşra Teşkilatında görevli personelin yetiştirilmesini sağlamak, verimliliğini artırmak ve üst görevlere hazırlanmalarını sağlamak için uygulanacak hizmet içi eğitim ilkelerini planlama ve değerlendirme esaslarını tesbit etmek amaçlanmıştır. Ancak araştırmamız da uygulanmakta olan hizmet içi eğitim programlarına yönelik maddelerin değerlendirilmesinde puan ortalamalarının (x:2.52) yeterince yüksek olmadığını göstermektedir. Yapılan analizler, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde yeteri kadar eğitim programlarının olmadığını ve bunlara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Sunay (1998) yapmış olduğu çalışmada da benzer sonuçlar saptanmış ve üniversiteler ile birlikte hizmetiçi eğitim programlarının düzenlenmesinin önemi belirtilmiştir. Ayrıca katılımcılar, katılmış oldukları eğitim programlarının yararlılığı konusunda kesin bir yargıya varamamışlardır. Ancak bu analizlerde ortaya çıkan olumlu bir sonuç, her hangi bir eğitim programı oluşturulduğunda yaş ve cinsiyet ayrımı yapılmaksızın insanların eğitim programlarına katılabilesidir. Dolayısıyla genel anlamda yapılan analizler GSGM' de yeterli düzeyde ve ihtiyaca yönelik eğitim programlarının olmadığını göstermektedir.

Ayrıca, madde değerlendirmesi dışında her bir katılımcı için hizmetiçi eğitime yönelik toplam puanları hesaplanmıştır. Katılımcıların görev gruplarına göre hizmetiçi eğitim puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farklılık, Şube Müdürlerinin Daire Başkanlarına oranla hizmet için eğitim programlarından daha çok hoşnut oldukları yönündedir. Ancak diğer görev grupları arasında hizmetiçi eğitime yönelik puanlar arasında farklılıklar tespit edilmemiştir. Şube Müdürleri hariç diğer gruplar yapılan eğitimleri yeterli ve ihtiyaca yönelik bulmamaktadırlar.

GSGM' de yaygın olarak kullanılan eğitim programları 3 program ile sınırlıdır. Bu programlar uygulanma sıklıklarına göre işte eğitim (%50) iş yerinde teknik eğitim (%35.7) ve diğer kurumlar tarafından ortak verilen eğitimlerdir (14.3). Eğitim programlarının çeşitliliği ve kalitesi bu alana yönelik eğitimlere katılmak ve danışman firmalarla çalışarak giderilip, yukarıda söz edilen eğitim süreçleri uygulanabilmektedir.

Başarı değerlendirme sonuçları her zaman istenileni vermeyebilir. Seçilen yöntem ve uygulamaya bağlı olarak ortaya çıkan değerlendirme sorunları vardır. Başarılı bir performans değerlendirmesinin yapılabilmesi için öncelikle çok karşılaşılan hataları bilmek ve gerekli önlemleri almak gerekmektedir. Bu hataların başında da yapılan işin değil kişinin değerlendirilmesi gelmektedir. Nitekim bu çalışmada da performans değerlendirme süreci içerisinde çeşitli sorunların varlığı ortaya çıkmıştır. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde çalışan yöneticilerin performans değerlendirmesi konusundaki düşüncelerini saptamak ve yapılan uygulamaları ortaya çıkarmak için hazırlanan maddelerin analizlerinde ortaya yakın değerler (x: 2.79) elde edilmiştir. Bu değerler, kurumda personelle ilgili kararlar alınırken, performans değerlendirme kriterlerinin dikkate alınmadığını, performansların işlere göre değil, işleri yapan bireylere göre değerlendirildiğini ortaya çıkarmıştır. Bununla beraber kurum resmi bir kimlik taşıdığı için, performanslarının niteliği hakkında çalışanlara geri bildirim verilmediği saptanmıştır. Bunların dışında yapılan analizler, performans değerlendirmeleri yapılırken, kişinin son zamandaki performansı değerlendiriciyi etkilediği gibi, kişi bir alanda başarılı ise her alanda da başarılı olduğu anlayışının devam ettiği görülmüştür. Aynı şekilde kimi yöneticilerin, diğer yöneticilere kıyasla, daha yüksek, yada daha düşük performans değerleri verdikleri katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Oysa yöneticiler gerek kariyer planlama, gerekse yöneticilerin performanslarının artırılmasında performans değerlendirme kriterlerinin belirlenmesi oldukça önemlidir (Gould, 1978,s. 11; Elment. et.al., 1979 s.8) .

Türk Spor Yönetiminin merkeziyetçi yapısından dolayı, söz edilen seviyede performans değerlendirme ve açık iletişim kurum içerisinde gözlenmemektedir. Böyle bir yapıda kararlar sadece üst düzey yöneticiler tarafından alındığı ve bu kararların ilgili personelin katılımıyla alınmaması verimliliğin azalmasına neden olmuştur. Nitekim Adalı (1986) tarafından yapılan bir çalışmada da, "hizmet yönetimine ilişkin kararların ilgili personelin katılımıyla alınmış olması hizmet verimliliğini etkileyen en önemli faktörlerden birisi" olarak tespit edilmiştir (Mollaoğlu, 1998).

Performans değerlendirmelerinde yapılan hatalar ise bu konu ile ilgili alınacak eğitimlerle ve bu eğitimi almış kişilerin gerekli pozisyonlara getirilmesi ile giderilebilir. Aynı şekilde yöneticilere performans değerlendirmelerinin nasıl yapılacağı konusunda gerekli eğitimin verilmesi ile Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün yönetimi olumlu gelişime sahip olacaktır. Çünkü yapılan

analizle katılımcı yöneticilerin % 55.8'sinin performans değerlendirmesi ile ilgili olarak herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü 'nde çalışan yöneticilerin görev durumlarına bağlı olarak performans değerlendirmelerine yönelik puanları arasında farklılık saptanmıştır. Farklılık, Şube Müdürlerinin ve Genel Müdür Yardımcılarının, Daire Başkanları ve Genel Sekreterlere oranla uygulanan performans değerlendirmelerinden hoşnut oldukları yönündedir. Diğer bir deyişle Şube Müdürleri ve Genel Müdür Yardımcıları dışında, diğer pozisyonlarda çalışan yöneticilerin performans değerlendirmesinden hoşnut değillerdir. Bu hoşnutsuzluğun nedenleri, teşkilat içindeki merkeziyetçi yapıya ve iletişim eksikliğine dayandırılabilir.

Genel olarak elde edilen bulgulara bakıldığında sporu en üst düzeyde sevk ve idare elbette doğru yetki, doğru insanlara verildiği zaman verimli olacaktır. Bu bulguya destek olarak, Yenel (1998) yaptığı çalışmada Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü' nün, hizmeti yürütenlere doğru yetki verip, çağdaş bir yönetim anlayışını ortaya koyması gerektiğini saptamıştır. Ayrıca, Yenel ve İmamoğlu (1998) tarafından yapılan bir çalışmada, kurumda yönetici konumunda bulunan, personelin % 95.38'inin herhangi bir uzmanlık eğitimi almadıklarını, % 28.93'ünün de yöneticilik konusunda düzenlenen seminer, kurs gibi faaliyetlere katılmadıkları görülmektedir. Yapılan, araştırmada da, yöneticilerin, en önemli sorumluluklarından biri olan performans değerlendirmesi konusunda (% 55.8) 'sinin yeterli bilgiye sahip olmadıkları saptanmıştır. Bu eksiklik, yeni ve daha geniş bir teşkilat yapısı ve bireylerin göreve atanmasında iş bilgisi gibi kriterlerin dikkatle incelenmesi gerekliliğini ortaya koymuştur (Mollaoğlu, 1998).

Sonuç olarak Türk sporunu en üst düzeyde yöneten Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, devletin merkeziyetçi yapısından kurtularak, dikey dağılım yerine daha yatay ve her birimin birbiri ile iletişim kurabileceği tabandan tavana kadar eşit iş-eşit ücret ilkesi, çalışan tatmini dolayısıyla maksimum verim ilkesini amaçlayan bir yapıya kavuşturulmalıdır. Ham maddesi sadece insan olan spor yönetiminin, hiçbir politik veya siyasi güce ve idareye ihtiyacı yoktur. Gelişen ve gelişmekte olan spor yönetiminin temel amacı insanlarla etkili bir biçimde çalışarak sportif hizmet sunmaktır.

KAYNAKLAR

- 1- BALCI, A.(1993). Etkili Okul Kuram Uygulama ve Araştırma. Ereğ Ofset. Ankara, s.64.
- 2- BİLGİÇ, Reyhan, (1999) Proje Çalışması, Psikoloji Bölümü Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- 3- COWLING, A. , MAKER, C. (1998) Managing Human Resources Hodder Headline Group Publishing, Great Britain.
- 4- DOĞAR, (1997) Spor Yönetimi, Özakdeniz Ofset, Adana.
- 5- ELMER, H. MATHYS, B.,N. (1979) Career Ladders, Pathing and Planning Some Neglected Basics. Human Resources Management, volume, 18, number, 2, U.S.A.
- 6- EKENCİ, G. VE İMAMOĞLU, F. (1998), Spor İşletmeciliği, Alp ofset Matbaacılık Ltd. Şti. , Ankara, s.37.
- 7- GOULD, S. (1978) Career Planning in the Organization Human Resources Management, volume, 17, number,1.U.S.A.
- 8- LAWRENCE, A.K., MURDİCK, G.R., SCHUSTER, F.E., (1992) Human Resource Management, A.Bel and Hawel Company, London.
- 9- LEONARD, J.K. (1979) İşletme Yönetimi İlkeleri, TODAİE Yayını Ankara s:29.
- 10- MATHIS, R.; Jackson, H. J. (1997), Personnel and Human Resource Management West Publishing Company, New York.
- 11- MOLLAOĞLU, H. (1998), Türk Spor Yönetiminde Yapısal Değişiklikler ve Güncel Sorunlar, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilimdalı, Ankara.
- 12- ÖZTÜRK, F. (1998) Toplumsal Boyutlarıyla Spor, Bağırhan Yayınevi, Ankara, s. 5.
- 13- SCARPELLO, V.G. LEDINKA, J. (1988) Personnel and Human Resources Management, PWS- Kent Publishing, U.S.A.
- 14- SUNAY, H. ,İMAMOĞLU, A.F., ve DOLAŞIR DELİCEOĞLU, S. (2000), Türk Spor Teşkilatında Görev Yapan Spor Yöneticilerinin Yönetim Uygulamalarında Sergiledikleri Yönetim Anlayışlarının İncelenmesi, G.Ü. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Kongresi, Ankara, s. 201-211.
- 15- SUNAY, H. (1998), Spor Yöneticilerinin Nitelikleri ve Eğitimi,G.Ü. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Sayı:1, Cilt :3,Ankara, s. 67.
- 16- TAYMAZ. H. (1996), Üniversite Eğitimi.Ankara Üniversitesi Yayınları No:2.Ankara,s.19.
- 17- TEZBAŞARAN, A. (1997), Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu,Türk Psikologları Derneği Yayınları, Ankara, s. 22.
- 18- ÜÇİŞİK, F. (1999), Sporda Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Ötüken Yayınevi, Ankara s.9 .
- 19- YENEL, İ.F., (1998) Türk Spor Yönetiminde Yetki Devri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- 20- YENEL, F. İMAMOĞLU, A. F. (1998),Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü 'nün Bazı Çalışma Alanlarında Yetkili Olması Gereken Yönetimsel Birimlerin Yönetim Kademelerince Belirlenmesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3, 4: 65-80.
- 21- WAGNER, J.A., HOLLENBECK, D.T, (1995) Management of Organizational Behavior Schuster Company, U.S.A pp. 228 .
- 22- WALILER, W.J. (1980) Human Resource Management Mc. Grow Hill Company, USA.

TÜRKİYE'DE SPOR YÖNETİCİSİ YETİŞTİREN ÜNİVERSİTELERİN LİSANS PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ*

Hakan SUNAY **

M .Murat BOZ **

Pembe GÜRBÜZ **

ÖZET

Türkiye'de spor yöneticiliği alanında eğitim veren beş üniversitenin spor yöneticiliği lisans programlarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Beş üniversitenin spor yöneticiliği programında yer alan derslerin isimleri, kredi ve saatleri ve sayıları ile spor yöneticiliği alanındaki ders çeşitliliği ve programda yer alan içerik kategorilerinin karşılaştırılması üç boyutta gerçekleştirilmiştir. Bunlar, ders gruplarının içerik kategorilerine göre dağılımları ile onların kredi, saat ve ders sayılarına ilişkin analizi, spor eğitimi alan bilgisi ders programlarının analizi, spor yöneticiliği meslek bilgisi ders programlarının analizidir. Bulguların yorumlanmasında konu ile ilgili benzer çalışmalar ile bazı yabancı ülkelerdeki mevcut durum ve Avrupa Topluluğu Üniversite Öğrencileri Spor Değişim Programı kriterleri dikkate alınmıştır. Üniversitelerin spor yöneticiliği programları birbirinden farklıdır. Farklılık, programların toplam kredi saat ve ders sayıları ile ders çeşitliliklerinden olmaktadır. Ülkemizdeki spor yöneticiliği programları kredi yükü açısından Akdeniz Üniversitesi yüksek bir orana sahip iken (201 kredi) Marmara Üniversitesinin düşük kredi oranına sahip olduğu (147,5 kredi) belirtilmiştir. Ülkemizde uygulanan spor yöneticiliği programlarının, içerik kategorileri açısından genel kültür, spor eğitimi alan bilgisi ve spor yöneticiliği meslek bilgisi ders gruplarından oluştuğu saptanmıştır. Ayrıca söz konusu programların Avrupa Topluluğu Üniversite Öğrencileri Spor Değişim Programları kriterine de uygunluk gösterdiği belirlenmiştir. Ancak buna karşın, bazı üniversitelerin programlarında spor yöneticiliği meslek bilgisi ders gruplarının yoğun, bazılarının ise spor eğitimi alan bilgisi ders gruplarının yoğunluğu dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Spor Yöneticisi, Spor Yöneticisi Yetiştirme Programları

* Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesinin 3/5 Kasım/2000 tarihleri arasında gerçekleştirdiği 6. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresinde Poster bildiri olarak sunulmuştur.

** Ankara Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ANKARA

THE STUDY OF COMPERATIVE INVESTIGATION OF THE LICENCE PROGRAMS OF THE UNIVERSITIES WHICH EDUCATE SPORT MANAGERS IN TURKEY

ABSTRACT

The aim of this study is to give the comparison between five universities giving the education of sports management. The comparison has been carried out in three groups related to the comparison of names, credits and hours of the courses in the program of sports management, course varieties in sports management and content categories in the program. These are analysis of distribution of course groups in terms of course contents and analysis of their credits, hours and number of classes, analysis of course program of discipline knowledge, analysis of course program of occupation knowledge in sports management. In the Interpretation of the findings, similar studies related to the topic and the present conditions in some foreign countries and programs of ERASMUS were taken into consideration. Sport management programs of universities are different. The difference is in the total credit, hours and number of classes of the programs. In the sports management programs, while mediterranean University has higher proportion in terms of total credit (201 credits), Marmara University has lower proportion (147.5 credits). It was found out that sports management programs, related to the category of contents, contain general culture, sports discipline knowledge in sports management. Moreover, it was seen that so called programs are equal to that of ERASMUS. However, in the programs of some universities, the courses of occupation knowledge of sport management are dominant whereas in some other courses of discipline knowledge are dominant.

Keywords: Sport manager, The programe of improving sport manager

GİRİŞ VE AMAÇ

Spor, insanın gelişim özelliklerine doğrudan etki yaptığı gibi sevgi, barış, kardeşlik, hoşgörü, saygı ve özveri gibi özellikleri de beraberinde getirmektedir. Ayrıca spor sürekli barışın sağlanması ve ülkeler arasındaki ilişkilerin daha iyi sürdürülebilmesi ile toplumsal sağlığın korunması gibi hususlarda da günümüzde önemli bir araçtır. Böylesine önem arz eden spor olgusunun yönetimi de, günümüzde oldukça önemli hale gelmektedir. Önceden belirlenmiş olan amaçları gerçekleştirmek için bir takım faaliyetlerin insan gücüyle ve insanlarla yönetmek anlamına gelen yönetim en genel ifadesi ile rasyonel eylem olarak da tanımlanmaktadır. Rasyonel eylem kavramı, istenilen amaçları en az kayıpla gerçekleştirmek olarak ele alınabilir. Bu kavrama dayanılarak tanımlanan yönetim yüksek derecede rasyonelliğe olan işbirliği içindeki insan çabalarını ifade etmektedir. (Dereli, 1981, s:84) Bu açıdan yönetim sürecinin çeşitli alanlar için geçerli olan planlama, teşkilatlandırma, yöneltme, koordinasyon ve denetim gibi fonksiyonları ile bunlara ilişkin ilke ve yöntemler, sportif faaliyetler ve organizasyonları için de geçerlidir. Bu yaklaşım çerçevesinde spor yönetimi genel yönetim ilke ve kurallarının spor alanına uygulanması olarak kabul edilir. Özellikle de spor ortamını oluşturan yönetici, sporcu, eğitici, tesis, araç gereç ve sportif yarışma programları gibi unsurlar, amaçlara uygun olarak bir araya getirilmelidir. Bu açıdan bakıldığında spor yönetimi; sporcu-yönetici, sporcu-spor teşkilatı ve spor teşkilatı ile halk arasındaki ilişkileri düzenleyen bir mekanizma olarak da değerlendirilebilir. Öte yandan spor kulüpleri, milli ve uluslararası spor kuruluşları ile uluslararası spor organizasyonları spor yönetiminin ne kadar geniş boyutlar ihtiva ettiğini göstermektedir. Anlaşılacağı gibi spor yöneticiliği, kendi içinde

ihhtisaslaşmayı gerektiren alanlar, çeşitli görev ve sorumluluklar ve bunları gerçekleştirecek bilgi ve becerileri kapsamaktadır. Nitekim günümüzde, bilim ve teknolojiye kaydedilen büyük gelişmelere rağmen insan unsurunun özellikle spor yöneticilerinin spor organizasyonlarında taşıdığı önem derecesinde herhangi bir azalma olmamış, aksine bu önem giderek artmıştır. (İmamoğlu, 1992, s:22) Öyle ki günümüzde spor yöneticiliği bir meslek olarak kabul edilmekte ve sporun amatörce, sadece heves yada sevgiyle yönetileceğinin mümkün olmayacağı ileri sürülmektedir. (Ekenci, 1996, s:84; İmamoğlu, 1992, s:32; Karasüleymanoğlu, 1989, s:189). Ne var ki ülkemizde gerek kamu gerekse özel kurum ve kuruluşlarda yöneticilik yapan kişiler spor yöneticiliği alanında eğitim almadıkları bu alandaki yöneticilerin önemli bir kısmında spor geçmişlerinin olmadığı görülmektedir. Bu durum, Türkiye'deki spor yönetiminde etkinliği ve verimliliği azaltıcı etki yapmaktadır. Oysa, spor yöneticisinin bedensel gelişime katkıda bulunabilmesi için genel kültür, spor eğitimi alan bilgisi çerçevesinde, hareket ve antreman, spor sağlık ve sporda psikososyal alanlar konularıyla spor yöneticiliği meslek bilgisi bağlamında bilgi, beceri ve tutuma sahip olması gerekir. Bu alanlarda yer alan ders yada ders gruplarının spor yöneticisine kazandırdığı nitelikler, Türkçeyi iyi bilen ve konuşan, bilgisayar kullanan, yabancı dil bilen, çevresiyle iletişim kurup, imkan ve kaynaklardan yararlanabilen sporun tanımı ve tarihsel gelişimini bilen, sporla ilgili araştırmaları izleyen ve değerlendiren, insan hareketlerini analiz edebilen, spor mevzuatını bilen çevreye karşı tutarlı davranan, güvenilir, disiplinli toplumun spor derslerindeki beklenti ve ihtiyaçlarını bilme şeklinde özetlenebilir (Sunay, 1988, s 61,62). Bu alanda GSGM'nin mevcut spor yöneticilerini hizmetiçi eğitim çalışmaları ile zaman zaman düzenledikleri seminer, panel, sempozyum, kongre, konferans v.b faaliyetlerle destekleyerek geliştirmeye çalıştığı gözlenirken (GSGM, 1995, s.26) üniversitelerin beden eğitimi ve spor yüksekokullarının spor yöneticiliği bölümleri bu alandaki ihtiyacı karşılanacak önemli bir kaynak olmuştur. Spor yöneticiliğinin bir meslek olarak kabul edilmesine ilişkin üniversiter anlamda ilk çabalar kapatılan Gençlik ve Spor Akademilerinin son sınıflarında seçmeli uzmanlık dalı olarak verilmesiyle başlamıştır. (Bilge, 1988, s:38) Ancak spor yöneticiliği alanındaki mesleğe yönelik asıl kapsamlı programlar ise YÖK'ün 25.02.1993 ve 2547 sayılı kanununun 7-D/2 maddesi doğrultusunda üniversitelere bağlı Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının bünyesinde açılabilen "Spor Yöneticiliği" bölümlerince gerçekleştirilmeye başlanmıştır. (Sunay, 1998, s:63) bu gelişmeler doğrultusunda beş üniversitemizin (Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Celal Bayar Üniversitesi, Marmara Üniversitesi) Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının bünyesinde Spor Yöneticiliği programları açılarak öğretime başlanmıştır.

Üniversitemizin Spor Yöneticiliği programları ile spor örgütleri ve spor sektörünün çeşitli alanlarında (Spor Kulübü, Spor İl Müdürlükleri, Federasyonlar vb.) istihdam edilmek üzere eleman yetiştirilmektedir. Ancak ne var ki Türkiye'de spor yöneticiliği alanında eğitim veren programların çeşitlilik göstermesi, bu alana hizmet verecek spor yöneticilerinin bilgi beceri ve uygulamalarında farklılıklar gösterebilir. Bu itibarla mevcut programların karşılaştırmalı olarak incelenmesi gelecekte spor yöneticiliği alanı ile ilgili uygulamaları önemli ölçüde etkileyebilecektir.

Buna göre bu çalışmanın amacı, Türkiye’de üniversitelere bağlı Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları bünyesinde öğretim yaparak spor yöneticisi yetiştiren spor yöneticiliği lisans programlarının içerik kategorilerinin dağılımı, ders saatleri isimleri ve çeşitleri ile spor yöneticiliği alanında yer alan derslerin kendi içindeki dağılımlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi ve spor yöneticisi yetiştirme hususunda yeni önerilerin geliştirilmesidir.

YÖNTEM

Bu çalışmanın evreni, Türkiye’de spor yöneticiliği alanında eğitim veren beş üniversitenin spor yöneticiliği lisans programlarıdır. Evrenin tamamına ulaşıldığından örneklem alınmamıştır. Çalışma, Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Celal Bayar Üniversitesi, Marmara Üniversitesi’nin spor yöneticiliği programlarının karşılaştırılması ile gerçekleştirilmiştir. Karşılaştırma, Türkiye’de spor yöneticiliği programı uygulayan beş üniversitenin spor yöneticiliği programında yer alan derslerin isimleri, saatleri, sayıları ile yönetim alanındaki ders çeşitliliği ve programda yer alan içerik kategorilerinin karşılaştırılması şeklindedir. Buna göre karşılaştırılan programlar üç boyutta kategorize edilerek analiz edilmiştir. Bunlar;

1. Üniversitelerin “Spor Yöneticiliği” programlarında yer alan ders gruplarının alanlara göre dağılımları ile toplam ders saatleri, kredi, yüzde ve ders sayılarının karşılaştırmalı analizi
2. Üniversitelerin “Spor Yöneticiliği” programlarına katkı veren Spor Eğitimi Alan bilgisinin içerik kategorisinin analizi
3. Spor yöneticiliği programlarında Spor Yöneticiliği Meslek Bilgisi derslerine ilişkin ders saatleri, yüzdeleri ve ders sayılarının analizi

Bu çalışmada, analitik yöntem kullanılmıştır. Bu bağlamda, ilgili üniversite ile gerçekleştirilen yazışmalar sonucu elde edilen veriler ve GSGM , kütüphane ve arşivlerden elde edilen bilgi ve verilerle görsel mukayese yapılarak Türkiye’de spor yöneticisi yetiştiren programlara ilişkin durum tespit edilmeye çalışılmıştır.

Verilerin tablolaştırılmasında kredi ve saat ayrı ayrı ele alınmış, krediler programlarda yer aldığı gibi 14 haftalık süre dikkate alınarak belirtilmiştir. Çalışmada derslerin haftalık toplam saatlerinin dönemlik hesaplamalarında 14 haftalık süre ölçüt alınmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmada üniversitelerin BESYO’larına bağlı spor yöneticiliği müfredat programlarında yer alan derslere ilişkin alanları; Genel kültür, Spor Alan Bilgisi, Spor Yöneticiliği Meslek Bilgisi ile ek olarak alınan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Alanı şeklinde sınıflandırarak belirtilmiştir. Buna göre beş yüksekokulun dört yıllık spor yöneticiliği müfredat programlarında yer alan derslerin içerik kategorilerine göre dağılımları, tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1’de görüldüğü gibi beş üniversitemize bağlı Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunun Spor Yöneticiliği müfredat programlarında yer alan içerik kategorilerinden benzer özellikler olduğu kadar içerik kategorilerinin saat ve ders sayısı olarak dağılımlarında farklılıklar bulunmak-

tadır. Buna göre programların hepsinde spor yöneticisi adayları (Tablo 1'de belirtilen) Genel Kültür, Spor Eğitimi Alan Bilgisi ile Spor Yöneticiliği Meslek Bilgisi kapsamındaki alanlara ait ders gruplarından ders alırlarken, Ankara ve Gazi Üniversitesi BESYO Spor Yöneticiliği müfredat programlarında ek olarak öğretmenlik meslek bilgisine ilişkin derslerin de alındığına rastlanmıştır. Bu ders grubu programa katılan öğrencilere öğretmenlik meslek bilgisi kapsamında pedagojik formasyon eğitimini vermektedir. Öğretmenlik mesleği için zorunlu olarak alınan bu ders grubu, öğrencilere mezuniyet sonrası öğretmenlik mesleğini de yapabilecek konuma getirebilmektedir. Ayrıca ilgili okulların programlarına ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında ise dört yıl boyunca toplam kredi açısından Akdeniz ve Ankara Üniversiteleri diğer üniversitelere oranla daha üstte bulunurken, toplam ders saati açısından da Ankara Üniversitesinin oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Öte yandan Ankara, Gazi, Marmara, Celal Bayar Üniversitelerinin spor yöneticiliği müfredat programlarında yer alan spor eğitimi alan bilgisi kapsamındaki ders gruplarının diğer alanlara oranla yüksek olduğu gözlenirken, Akdeniz Üniversitesinde spor yöneticiliği meslek bilgisi kapsamındaki ders gruplarından daha aşağıda olduğu belirlenmiştir.

Spor yöneticiliği alanına mesleki anlamda önemli katkı sağlayan spor eğitimi alan bilgisi, incelenen beş üniversitenin BESYO spor yöneticiliği müfredat programındaki yeri analiz edilerek Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo2'de görüldüğü gibi üniversitelerin BESYO'larna bağlı spor yöneticiliği müfredat programlarında yer alan spor eğitimi alan bilgisine ilişkin dersler kuramsal ve uygulamalı olarak incelenmiş kuramsal dersler; hareket antrenman, spor sağlık ve sporda psiko-sosyal alanlar, olarak üç alt boyut dikkate alınarak incelenmiştir. Bunlardan Ankara ve Marmara Üniversitelerinde hareket ve antrenman grubu derslerinin saatleri yüksek iken Gazi, Celal Bayar ve Akdeniz Üniversitelerinde spor sağlık grubu ders saatlerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Söz konusu üniversitelerin spor eğitimi alan bilgisi bağlamında spor sağlık alanına ait ders gruplarının kredi ve saatlerinin yüksekliği Almanya'daki benzer program uygulayan spor yüksek okullarının yaklaşımlarıyla aynı paralelliktedir. Nitekim Almanya'da 1990 ile 1997 yıllarında yapılan çalışmaların karşılaştırılmasında spor yüksekokulları öğrencilerinin çoğunlukla sağlık sporuyla ilgili alanlarda yoğunlaştıkları saptanmıştır. (Hoffmann 2000 s:15)

Öte yandan araştırma kapsamına alınan tüm üniversitelerin spor eğitimi alan bilgisine ilişkin uygulamalı spor derslerinin saat ve kredilerinin oldukça yüksek olduğu gözlenmektedir. Bu durum, ilk ve orta öğretim kurumlarının beden eğitimi müfredat programlarında yer alan spor alanının çoğunlukla uygulamalı olarak işlenmesinden (Milli Eğitim Bakanlığı Beden Eğitimi Öğretim Programı) kaynaklanıyor olabilir.

Spor yöneticiliği alanında mesleki eğitim veren ders gruplarının incelenen beş üniversitenin BESYO Spor yöneticiliği müfredat programlarındaki yeri ve dağılımının analizi ile Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Beş Yüsekokulun Dört Yıllık Spor Yöneticiliği Müfredat Programlarında Yer Alan Derslerin Analizi

İçerik Kategorileri	ÜNİVERSİTELER																				
	Ank. Üniv.			G. Üniv.			M. Üniv.			C.B. Üniv.			Ak. Üniv.								
	Kredi	Saat	%	Ders S.	Kredi	Saat	%	Ders S.	Kredi	Saat	%	Ders S.	Kredi	Saat	%	Ders S.					
Genel Kültür	37	700	18,5	8	10	252		7	21	560		6	56	840		14	39	546		15	
Spor Alan Bilgisi																					
(Spor Eğitimi)	99	1988	52,4	50	71	1338	46,3	24	55,5	1400	46,3	29	65,5	1078	38,9	34	66	924	32,8	29	
Spor Yöneticiliği																					
Meslek B.	27	434	11,4	10	41	644	22,0	17	71	1064	35,2	23	64	924	32,5	30	96	1344	47,8	41	
Öğretmenlik																					
Meslek B.	35	672	17,7	11	35	672	23,0	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	198	3794	1000	79	157	2926	1000	59	1475	3024	1000	58	1855	2842	1000	78	201	2814	1000	85	

Tablo 2: Beş Yüsekokulun Spor Yöneticiliği Müfredat Programlarında Yer Alan Spor Eğitimi Alan Bilgisi Derslerinin Analizi

Alanlar	ÜNİVERSİTELER																			
	Ank. Üniv.			G. Üniv.			M. Üniv.			C.B. Üniv.			Ak. Üniv.							
	Kuramsal	Uygulama	Saat	Ders S.	Kuramsal	Uygulama	Saat	Ders S.	Kuramsal	Uygulama	Saat	Ders S.	Kuramsal	Uygulama	Saat	Ders S.				
Hareket Ant. Alanı			364	6	98	2		196	5		98	3		168	6					
Spor Sağlık Alanı			294	6	308	6	826	13	84	2	980	18	140	5	756	23	504	14		
Spor Psikolojisi Sosyal Alanı			168	6	126	3		140	4				84	3			56	2		
TOPLAM			826	18	1162	32	532	11	826	13	980	18	322	11	756	23	420	15	504	14

TABLO 3: Beş Yüksekokulun Spor Yöneticiliği Müfredat Programlarında Yer Alan Spor Yöneticiliği Meslek Bilgisinin Analizi.

	BESYO Spor Yöneticiliği Programları Dersleri	ÜNVERSİTELER											
		A.Ünv.		G. Ünv.		M.Üniv.		C.B.Üniv		Ak.Üniv.			
		Kredi	Saat	Kredi	Saat	Kredi	Saat	Kredi	Saat	Kredi	Saat		
HUKUK	Temel Hukuk Bilgisi (Hukuka Giriş)			2	28	3	42						
	Hukuk							2	28	2	28		
	İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku					2	28	4	28	4	28		
	İdari ve Vergi Hukuku			3(S)	42	2	28	2	28	4(I,II)	56		
	Anayasa Hukuku			3(S)	42			2	28				
	Sosyal Sigorta Hukuku									2	28		
	Spor Sosyal Güvenlik	1	14					2	28				
	Medeni Hukuk I-II									8	112		
	Ekonomi Hukuku									2	28		
	Spor Hukuku	1	14	2	28	4	56						
İŞLETME	İşletmeye Giriş (Genel İşletme)			2	28	4	56			3	42		
	İşletme							2	28				
	İşletme Semineri I-II									4	56		
	İş Analizleri									2	28		
	Turizm İşletmeciliği ve Spor							6	112				
	Spor ve Turizm			3(S)	42								
	Spor Tesis Planlama ve İşletmesi	2	28										
	Spor İşletmeciliği			3(S)	42	2	28						
	Spor Tesisleri İşletmeciliği							4	56				
EKONOMİ VE İKTİSAT	İktisada Giriş I-II (Genel İktisad)					4	56			7	98		
	Ekonomi I-II							4	56				
	Temel Ekonomi	1	14										
	Spor İktisadi ve Politikası					4	56						
	Spor Ekonomisi			3(S)	42								
	Yatırım Planlaması									2	28		
	Yatırım ve Finans Uygulamaları									2	28		
MUHASEBE	Genel Muhasebe ve Uygulamaları					4	56			4	56		
	Spor Kurumları ve Muhasebe					2	28						
	Şirketler Muhasebesi									3	42		
	Temel Muhasebe					4	56						
	Bilançolar									4	56		
	Bilanço Araştırmaları									2	28		
PAZARLAMA	Genel Pazarlama									2	28		
	Stratejik Pazarlama									2	28		
	Pazarlama Araştırmaları									2	28		
	Pazarlama ve Spor (Spor Pazarlaması)	1	14			4	56			2	28		
	Halkla İlişkiler			2	42	2	28	2	28	2	28		
İLETİŞİM VE HALKLA İLİŞKİLER	Basın Yayın ve Halkla İlişkiler	2	28										
	Telekomünikasyon ve İhtiyaç Araçları							2	28				
	Örgütsel İletişim									2	28		
	Spor İletişim					2	28						
	Spor ve Medya			3(S)	42								
REKREASYON	Rekreasyon ve Animasyon			3(S)	42								
	Animasyon ve Eğitimi							2	28				
	Serbest Zaman ve B. Eğitimi ve Spor (Rekreasyon ve Spor)	2	28					45	42				
	Herkes İçin Spor					2	28						
	Rekreasyon Liderliği	1	14										

	ÜNVERSİTELER									
	A.Ünv.		G. Ünv.		M.Üniv.		C.B.Üniv		Ak.Üniv.	
	Kredi	Saat	Kredi	Saat	Kredi	Saat	Kredi	Saat	Kredi	Saat
BESYO Spor Yöneticiliği Programları Dersleri										
Personel Yönetimi	2	28	2	28	-	-	2	28	2	28
Yönetim Bilimine Giriş	2	28	3	42			2	28		
Yönetim Bilgi ve Planı							2	28		
Organizasyon ve Yönetim									2	28
Toplam Kalite Yöntemi					2	28				
İnsan Kaynakları Yönetimi					2	28				
Rekreasyon Yöntemi I-II					4	56				
Kamu Yönetimi ve Tahakkuk İdari Y.							3	42		
Kamu Yönetimi			2	28						
Türkiye nin Yönetim Yapısı			2	28						
Yönetim Eğitimi ve Değerlendirme I-II							4	56		
Siyaset Bilimi			3(S)	42						
Dernek Yönetimi									2	28
Yönetim Teorileri									2	28
Finansman Yönetimi									2	28
Pazarlama Yönetimi									2	28
Anlaşma Şekillendirme									2	28
Reklam Yönetimi									2	28
Toplantı ve Komite Yardımı							2	28	2	28
İş ve Boş zaman Yaratma									2	28
Organizasyonlarda Planlama									2	28
Yönetimde İnsan İlişkileri			3(S)	42						
Seçmeli Yönetim Dersi							25	28		
Mahalli İdareler ve Spor			3(S)	42						
Ergonometri							2	28		
Seçimlik Yürütme I-I							4	56		
Grup Dinamiği ve Liderlik			3(S)	42						
Örgütsel Davranış	1	14								
Örgütsel Değişme			3(S)	42						
Türk Spor Teşkilatı			2	28	2	28	2	28		
Spor Yönetimi ve Organizasyon					2	28				
Spor Yönetimi I-II	4	56			2	28				
Spor Yönetim Uygulaması	4	84	5	112						
Spor Yönetiminde Araştırma ve Proje					0	14				
Spor Yönetiminde Örnek Olay Analizi I-II							8	112		
Spor Organizasyonu ve Teknikleri					3(S)	42				
Beden Eğitiminde ve Sporda Yönetim ve Organizasyon					3	42				
Spor Politikaları	1	14	3(S)	42						
Spor konuları ve Organizasyon									2	28
Karşılaştırmalı Spor Yöntemleri	1	14	3(S)	42						
Hizmetçi Eğitim	1	14								
Özel Kurumlarda Spor yönetimi	1	14								
Mezuniyet Çalışması	5	98							2	28

Tablo 3’de de görüldüğü gibi üniversitelerin BESYO spor yöneticiliği müfredat programları içinde yer alan spor yöneticiliği meslek bilgisi kapsamındaki ders grupları sekiz alt grupta toplanmıştır.

Bu ders grupları;

1. Hukuk
2. İşletme
3. Ekonomi ve İktisat
4. Muhasebe
5. Pazarlama
6. İletişim ve Halkla İlişkiler
7. Rekreasyon
8. Yönetim ve Organizasyondur.

Üniversitelerin spor yöneticiliği müfredat programlarında yer alan söz konusu sekiz alt alana ilişkin ders grupları, Avrupa Topluluğu Üniversite öğrencileri Spor Değişim Programı (ERASMUS) kriterlerinede önemli ölçüde uyumlu olduğu saptanmıştır.

Spor yöneticiliği bölümlerinin müfredatlarında alınması gereken zorunlu alanlara ilişkin ERASMUS kriterleri tablo 4’ gösterilmiştir.

Tablo 4: Avrupa Topluluğu Üniversite Öğrencileri Spor Değişim Programı (ERASMUS) Kriterlerine İlişkin Spor Yöneticiliği Bölümlerinin Müfredatlarında Taşınması Gereken Zorunlu Alanların Dağılımı.

Spor Yöneticiliği Kapsamında Yer Alan Alanlar (ERASMUS Kriterleri)	Kredi
Pazarlama	5
Kaynak Yönetimi	5
Finans	5
Personel Yönetimi	5
Genel Yönetim	5
Organizasyon Teorisi	5
Araştırma Yöntemleri	5

Kaynak; (Türksoy ve ark.2000)

Tablo 4’de de görüldüğü gibi, Avrupa Topluğu Üniversite Spor Değişim Programı (ERASMUS) kriterlerine göre belirlenmiş spor yöneticiliği alanında, zorunlu olarak yer alması önerilen alanların, Türkiye’de mevcut spor yöneticiliği müfredat programlarında da önemli ölçüde yer aldığı görülmektedir.

Öte yandan Tablo 3’de görüldüğü gibi incelenen üniversitelerin spor yöneticiliği alanı kapsamında ele alınan spor yöneticiliği meslek bilgisine ilişkin alt ders gruplarının dağılımlarının farklılıklar gösterdiği saptanmıştır. Spor yöneticiliği müfredat programlarındaki ders ve derslere ilişkin alanların dağılımında Akdeniz Üniversitesi BESYO spor yöneticiliği bölümünde genel olarak spor yöneticiliği meslek derslerine daha çok ağırlık verildiği görülmektedir. Öte yandan Akdeniz ve Celal Bayar Üniversiteleri, hukuk alanındaki ders gruplarında yoğunlaşırken tüm üniversitelerin yönetim ve organizasyon ders gruplarında dengeli bir şekilde yoğunlaştıkları görülmüştür.

Spor yöneticiliği müfredatlarındaki alanlara ilişkin diğer dağılımlarda ise sporda pazarlama, boş zamanların değerlendirilmesi sporda halkla ilişkiler ve iletişim ile spor aktivitelerinin yönetimi ve organizasyonu gibi alanlarda meslek elemanlarının yetiştirilmesinin gerekliliği kaçınılmaz görülmektedir (Özer, 2000 s:2). Bu bulgulara göre de incelenen bazı üniversitelerin spor yöneticiliği alanına ait alt alanlarda yer alan ders ve ders gruplarının varlığı, oldukça önemlidir.

Tablo 3’de görülen bir diğer bulguda derslerin isimlerinin çeşitliliğidir. Spor yöneticiliği alanına ait alt alanlara ilişkin dersler çeşitli isimler altında yer almaktadırlar.

Örneğin Temel Yönetime ilişkin bir ders olan Yönetim Bilimi, G.Ü, M. Ü. Ve Ak.Ü. programlarında Yönetim Bilimi ismiyle yer alırken Ank. Ü. Spor Yönetimi I. CBÜ’de Yönetim Bilgisi ve Planı ismiyle yer almaktadır.

Bu bağlamda, programlarda beş üniversitenin spor yöneticiliği müfredatında yer alan ve çeşitli isimler altında anılan toplam 90 spor yöneticiliği dersinin 3’ü dört üniversitede aynı ve zorunlu, 6 sı, üç üniversitede aynı isimle 12 si ise iki üniversitede de aynı başlık altında yer almaktadırlar. Anlaşılabacağı gibi üniversitelerin programlarında çoğunlukla ders isimlerinde bir birliktelik bulunmamaktadır.

Ayrıca, spor yöneticiliği müfredatında yer alan derslerin kredi/saatlerinde de farklılıklar bulunmaktadır. Nitekim bunlardan İdari ve Vergi Hukuku dersi, M.Ü ve C.B.Ü. 2 kredi/saat iken G.Ü’de 3 kredi seçmeli, Ak. Ü. İse 4 kredi saat zorunlu olarak belirlenmiştir.

SONUÇ

Türkiye’de spor yöneticiliği eğitimi A.Ü, G.Ü, M.Ü, C.B.Ü., Ak.Ü. üniversitemizin BESYO’larına bağlı olarak sürdürülmektedir. İlgili yüksekokulların spor yöneticiliği programlarına ilişkin içerik kategorilerinin farklılıklar arz ettiği belirlenmiştir. Marmara, CBÜ ve Ak. Üniversiteleri salt spor yöneticiliği eğitimine yönelik genel kültür, spor eğitimi alan bilgisi ve spor yöneticiliği meslek bilgisine ilişkin ders gruplarına yönelmişken A.Ü ve G.Ü’leri programlarında ayrıca öğretmenlik mesleğine yönelik olarak öğretmenlik meslek bilgisi ders gruplarına da yer verilmiştir. Türkiye’de uygulanan spor yöneticiliği programları, her ne kadar Avrupa Birliği kriterlerine uyumlu olsa da programlardaki farklılıklar dikkate alınarak, bu alanda yeni program açacak üniversitelerde rehber olabilecek bir program Türk spor teşkilatı ve üniversitelerle birlikte geliştirmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Öte yandan, bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişim, okul ve toplumdaki değişim ve gereksinimler, eğitim ve spor alanındaki gerçekleştirilen araştırmalar ile lisans programlarında yapılan değerlendirmelerde amaç, hep yetiştirilecek spor yönetici ve elemanlarını bilgili kılmak ve değişimlere uyum sağlayabilecek nitelikler kazandırmak olmuştur.

Öyleki, program geliştirme devamlı bir süreç, bir ekip işidir. Dolayısıyla, incelenen programların da kalıcı olmadığı değerlendirme ve geliştirmeye gereksinimi olacağı dikkate alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- 1- Bilge, N., (1988) “Türkiye’de Beden Eğitimi Öğretmeninin Yetiştirilmesi (Dün-Bugün), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara
- 2- Dereli, T., (1981) Organizasyonda Davranış, İstanbul
- 3- Ekenci, G., (1996), Gençlik ve Spor İl Müdürlerinin Görev Alanlarını Önem ve Zaman Bakımından Değerlendirmeleri, Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Sayı:2 Ankara
- 4- Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, (1995), Sporda 10 Yıl, Gökçe Ofset, Yayın No:18, Ankara
- 5- Hoffmann, U., (2000), Almanya da Yüksek Spor Okulunda Spor Bilimlerinin Gelişimi, 21 Yüzyılda Spor Eğitimi, Akdeniz Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunun 18 Şubat 2000 tarihinde düzenlemiş olduğu konferansta sunulan bildiri, Antalya
- 6- İmamoğlu, A.F., (1992), Fonksiyonel Açından Spor Yönetiminin Anlam ve Önemi, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi s:5, Ankara
- 7- Karasüleymanoğlu, A., (1989), Yeni Boyutlarıyla Spor, 2. Baskı Engin Yayınları ,Ankara
- 8- Özer, K., (2000), 21 Yüzyılda Spor Eğitimi, Akdeniz Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunun 18 Şubat 2000 tarihinde düzenlemiş olduğu konferansta sunulan bildiri, Antalya
- 9- Sunay, H., (1998) Spor Yöneticilerinin Nitelikleri ve Eğitimi, Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi Sayı:1,s:63, Ankara
- 10- Türksoy, Serarşlan, Z., Kepoğlu A., (2000), Türkiye de Spor Yöneticisi Yetiştirme Çalışmaları Çeşitli Ülkelerde Karşılaştırılması ve İncelenmesi, Spor Araştırmaları Dergisi, Sayı:3, s:29, İstanbul.